

T.C
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
CİLT PROGRAMI

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ GALATA MEVLEVİHANESİ
KOLEKSİYONUNDA BULUNAN EBRU CİTLERİN YENİ
UYGULAMALARDA DEĞERLENDİRİLMESİ

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan
Rabia SÖZER

Danışman
Prof. Dr. A. Sacit AÇIKGÖZOĞLU

Rabia SÖZER tarafından hazırlanan SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ GALATA MEVLEVİHANESİ KOLEKSİYONUNDA BULUNAN EBRU CİTLERİN YENİ UYGULAMALARDA DEĞERLENDİRİLMESİ adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 27/09/2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof. Dr. A. Sacit AÇIKGÖZOĞLU (Dantşman)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ali Rıza ÖZCAN

Jüri Üyesi : Doç. Mesude Hülya DOĞRU (Sakarya Üni.)

ÖNSÖZ

Aldığım geleneksel sanatlar eğitimi ve yanında öğrenmeye gayret ettiğim ebru sanatı devamında çok zengin bu sahanın detaylarını da merak etmemize vesile oldu. Kadim medeniyetimiz ve geleneksel sanatlarımız aslında tarihi kimliğimizi bulmamıza bir vesiledir. Cilt sanatı ile alakalı başladığımız yüksek lisan eğitimi ve akabinde seçeceğimiz tezimiz ebru ile cildin tarihsel süreçteki buluşmalarına ışık tutmasını arzuladık.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde yaptığımız araştırmalarda ebru ciltlerin fazla fakat makul sayıda olduğu bir koleksiyonu seçmemizi gerektiriyordu. Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu yirmi sekiz ebru cildi ile bu çalışmanın yapılabileceği koleksiyon oldu. Gerek yüksek lisans eğitimim boyunca her türlü desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu hocama ve cilt sanatının uygulama inceliklerini bizlere gösteren Gürcan Mavili hocama teşekkürü borç bilirim. Bütün eğitim hayatım boyunca ve tez safhasında bana gösterdikleri destek ve sabır için aileme de şükranlarımı sunuyorum.

Geleneksel sanatların nice güzel çalışmasında olmayı da kendi adıma temenni ediyorum.

Rabia SÖZER

İstanbul

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

ÖNSÖZİ

İÇİNDEKİLER.....ii

RESİM LİSTESİ.....iv

ÖZET.....vi

SUMMARY.....vii

1. GİRİŞ.....1

[1.1. Konun Çerçevesi ve Önemi](#)

[1.2. Kaynak ve Araştırmalar](#)

[1.3. Yöntem](#)

2. CİLT VE EBRU SANATLARI3

[2.1. Cilt Sanatı](#)

[2.2. Ebru Sanatı](#)

**3.SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ VE GALATA MEVLEVİHANESİ
KOLLEKSİYONUNDA EBRU CİTLER**

[3.1.Süleymaniye Kütüphanesi Tarihçesi](#)3

[3.2.Galata Mevlevihane'si Tarihçesi](#) 4

[3.3.Katalog \(Galata Mevlevihane'si Koleksiyonu Ebru Ciltleri\)](#)6

4. UYGULAMALAR73

[4.1. Uygulama 1](#)

[4.2. Uygulama 2](#)

[4.3. Uygulama 3](#)

[4.4. Uygulama 4](#)

4.5. Uygulama 5.....	84
4.6. Uygulama 6.....	88
4.7. Uygulama 7.....	89

DEĞERLENDİRME -SONUÇ

KAYNAKÇA

ÖZGEÇMİŞ

RESİM LİSTESİ

Resim 1: 00019 nolu yazma eser ebru cilt.....	18
Resim 2: 00031-001 nolu yazma eser ebru cilt.....	20
Resim 3: 00037-001 nolu yazma eser ebru cilt.....	22
Resim 4: 00080 nolu yazma eser ebru cilt.....	24
Resim 5: 00087 nolu yazma eser ebru cilt.....	26
Resim 6: 00109 nolu yazma eser ebru cilt.....	28
Resim 7: 00112 nolu yazma eser ebru cilt.....	30
Resim 8: 00256 nolu yazma eser ebru cilt.....	32
Resim 9: 00131-001 nolu yazma eser ebru cilt.....	34
Resim 10: 00143 nolu yazma eser ebru cilt.....	36
Resim 11: 00152 nolu yazma eser ebru cilt.....	38
Resim 12: 00153 nolu yazma eser ebru cilt.....	40
Resim 13: 00166 nolu yazma eser ebru cilt.....	42
Resim 14: 00172 nolu yazma eser ebru cilt.....	44
Resim 15: 00174 nolu yazma eser ebru cilt.....	46
Resim 16: 00202-001 nolu yazma eser ebru cilt.....	48
Resim 17: 00207-001 nolu yazma eser ebru cilt.....	50
Resim 18: 00218 nolu yazma eser ebru cilt.....	52
Resim 19: 00219 nolu yazma eser ebru cilt.....	54
Resim 20: 00234 nolu yazma eser ebru cilt.....	56
Resim 21: 00241 nolu yazma eser ebru cilt.....	58
Resim 22: 00258 nolu yazma eser ebru cilt.....	60
Resim 23: 00260 nolu yazma eser ebru cilt.....	62
Resim 24: 00261 nolu yazma eser ebru cilt.....	64
Resim 25: 00262-001 nolu yazma eser ebru cilt.....	66

Resim 26: 00268 nolu yazma eser ebru cilt.....	68
Resim 27: 00269 nolu yazma eser ebru cilt.....	70
Resim 28: 00283 nolu yazma eser ebru cilt.....	72
Resim 29: Çârgûşe cildin şirazesi.....	74
Resim 30: Çârgûşe cild uygulama aşamaları.....	74
Resim 31: Çârgûşe cild uygulaması.....	75
Resim 32: Cild uygulama aşamaları.....	77
Resim 33: Cild uygulama aşamaları.....	77
Resim 34: Cild uygulaması.....	78
Resim 35: Cild uygulama aşaması.....	80
Resim 36: Cild uygulama aşaması.....	80
Resim 37: Cild uygulama.....	81
Resim 38: Cild uygulama aşaması.....	83
Resim 39: Cild uygulama aşaması.....	83
Resim 40: Cild uygulama aşaması.....	85
Resim 41: Cild uygulama aşaması.....	86
Resim 42: Cild uygulama aşaması.....	86
Resim 43: Cild uygulaması.....	87
Resim 44: Yazı altlığı uygulama.....	88
Resim 45: Levhanın kenar cildi.....	89

ÖZET

Bu araştırmamızda ebru ve cilt sanatlarının tarihi gelişim süreçleri özetlenmeye çalışılmıştır. Ebru sanatının ne zaman başladığı hakkındaki bilgilerimiz kaynak yetersizliğinden dolayı eksik olsa da ebrunun bildiğimiz önde gelen isimlerine dikkat çekmiş olduk.

Ebrunun günümüzde kullanım alanlarına değinerek, en çok kullanıldığı saha olan cilt sanatın da incelemeye aldık. Kap içlerinde yan kâğıdı olarak gördüğümüz ebru ayrıca yazma eserlerin kaplarında kullanılarak kitap sanatlarında yardımcı bir dal olarak kullanılmıştır.

Araştırmamızda Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihane'si Koleksiyonu'ndaki ebrulu ciltleri inceledik.

Cilt sanatının çeşitlerinin anlatımına kısaca yer vererek çârgûşe cilt üzerinde yoğunlaştık. Çârgûşe ciltlerde genellikle ebru kullanımına rastlanıldığı için hangi ebru çeşidinin nasıl kullanıldığına dair detaylı bilgilere de yer vermiş olup, bu yönde uygulama çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda ebruların çoğunun kadim ebrular olduğu görülmektedir.

Yapmış olduğumuz çalışma da; "ebrulu ciltler" konusunda araştırmaların kaynak eksikliğini belirleyip bundan sonra yapılacak olan çalışmalara zemin hazırlayacaktır.

SUMMARY

We tried to summarize the historical development of " Turkish Marbling" and "Book Binding" arts in this study. Although the information about when marbling art started was insufficient due to lack of information resources, we drew attention to the leading names of Turkish Marbling art.

We mentioned the usage areas of Turkish Marbling art for these days and we have also examined the art of Book binding which is the most used field of Marbling art. In addition, the art of Paper Marbling was used for cover of manuscript. Therefore it was used as auxiliary character in the Book Arts.

In our research, We examined the Book bindings with Marbling in Suleymaniye Library and Galata Mevlevi Lodge Collection.

We focused on " Charkuse Binding"(Four Cornered Binding) including briefly the types of Book Binding arts. We have included detailed information about which Paper Marbling art is used and how for it used in Charkuse Binding generally. Accordingly, application studies have been done.

As a result of this research, it has been understood that most of Marblings are "Ancient Turkish Marbling".

Our study about binding with marbling is showing that there is lack of resources and it will pave the way for for further studies.

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Çerçevesi

Yapılan araştırmalar sonucunda teze konu olan Ebru Ciltler ile alakalı kaynak eksikliği görölmüştür. Ebru; Cilt Sanatı'nda önemli bir malzemedir. Günümüzde ebrunun kullanım alanları oldukça çeşitlidir. Ebru kullanılarak birçok eser meydana getirilir. Fakat Ebru'nun esas kullanım yeri başında cilt gelir.

Hazırlamış olduğumuz bu tezde, Türk Cilt Sanatı'nda önemli bir yeri olan Ebru'nun eski koleksiyonlarda sunulan örneklerinin incelenmesini ele alarak geleneksel yeni uygulamalarda kullanımını anlatmaya çalıştık. Cilt ile birlikte Ebru malzemesini anlatmanın önemini vurgulamaya gayret edilmiştir.

Türk Sanat Tarihi'nin Kitap Sanatları alanına destek sağlayıp, bu alandaki boşluğa katkıda bulunacağını düşünmekteyiz.

1.2. Kaynak ve Araştırmalar

Ebru Sanatı ile ilgili kaynaklara bakıldığında Ebrulu ciltler yapıldığına dair bilgilere rastlanır. Fakat bu konu hakkında detaylı bilgiye yer verilmemiştir.

Cilt Sanatı ile alakalı yayımlanan tüm kaynaklarda genellikle "...bir de Ebru Ciltler vardır. Bu ciltlere çârgûşe ebru cilt denir." ibaresi yer almaktadır. Lakin nasıl hazırlandığı, kap ve kap içlerinde hangi ebatlar ve çeşitler tercih edildiği, yüzyıllar içindeki tercih durumlarının ve eski görünümlerinin nasıl olduğu, Necmettin Efendi ve Düzgünman ekollerinde nasıl karşımıza çıktığı vb. gibi detaylı bilgi olmadığından dolayı bir koleksiyonu araştırıp bazı bulgular çıkarmak için harekete geçtik.

Cilt sanatı ve Ebru sanatı ilgili yayınlanmış olan kaynakları tarayıp analizi yapılmıştır. İlk bölümde öncelikle, cilt ve ebru sanatı tarihçesi ve çeşitleri ile ilgili bilgilere değinilmiştir. Ebru sanatının geçmişten günümüze ulaşmasında önemi büyük olan ustalara yer verilmiştir.

Çalışmamıza konu olan Süleymaniye Kütüphanesi ve Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu hakkında bilgiler verilmiş ve bu koleksiyonda 28 adet ebrulu cilt tespit

edilmiştir. Ebru ile kaplanmış ve Çârgûşe tekniği kullanılmış olan ciltler bir katalog sistemi ile anlatılmış görsellerle anlatılmıştır.

Ebruların çeşitleri, renkleri, hangi teknikte ve nasıl kullanıldığı hakkında analizler yapılarak anlatılmıştır. Ayrıca incelenen yazma eserin genel durumu hakkında bilgiler verilmiştir.

1.3. Yöntem

İlk olarak Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Eserler)'nde bulunan koleksiyonlar incelenerek Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu'nda araştırmalar yapıldı. Bu koleksiyondaki ebrulu örneklerin sayısının fazlaca bulunduğu gözlemlendi. Bulunan örnekler doğrultusunda bir sınır belirleyerek kapları ebru ile bezenmiş eserler dijital olarak temin edildi. Sayısının yeterli olduğunu ve bir araştırmanın ortaya çıkabilmesi için kapsamının iyi olduğunu gördüğüm bu konu üzerinde çalışmalara başlandı.

Yeterli bilgiye ulaşma doğrultusunda, var olan cilt ve ebru sanatlarının kaynak taraması yapılarak araştırıldı. Yeterli sayıda kaynağa erişmeme rağmen uygulama safhası ebru ile kalıbı bir araya getirme düşünceleri içinde çeşitli sanatkârların eserlerinden faydalanarak tezimizi oluşturduk.

Bu sanatların yanı sıra asıl konumuz olan Süleymaniye Kütüphanesi ve Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu hakkında da araştırmalarımızı gerçekleştirdik. Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu'nda 28 adet ebru kaplı ciltlerin bulunduğu koleksiyon incelenerek katalog çalışması için elde edinilen verilere göre katalog hazırlanmıştır. Bu bilgiler dâhilinde uygulama çalışmaları yapılmıştır. Koleksiyonda bulunan çârgûşe tekniği ile kendi ebrularımızla ve koleksiyonda bulunmayan kalıplı ebrulu ciltler uygulanmıştır.

2. CİLT VE EBRU SANATLARI

2.1. Cilt Sanatı

Kelime anlamı Arapça'da "deri" olarak geçmektedir. Deri; ciltlerde kullanılan en uygun malzeme olarak bilinir. "Bir mecmua veya kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa "cild" denilmektedir¹."

Genel olarak "...mukavva üzerine meşin (koyun derisi), sahtiyan (keçi derisi), rak (ceylan derisi) gibi farklı türlerde deri kaplanarak oluşturulan ciltler belirli bölümlerden oluşur²."Mukavva üzerine deri haricinde ipek, kadife gibi çeşitli kumaş türleri ve değerli taşlarda kullanılmıştır³.

Kâğıdın icadından önce ve kâğıdın icadı ile birlikte paralel olarak ilerleyen cilt sanatının gelişim sürecini ele alacak olursak, bilinen en eski kaplar IV. Yüzyıla ait papirüs üzerine meşin deri ile kaplanarak yapılmış sade örneklerdir.

Sanat eseri niteliğini taşıyan ciltler ise VIII. ve IX. Yüzyıllarda Mısır'da Koptlar (Mısır Hristiyanları) ve Orta Asya'da Uygurlar tarafından meydana getirilmiştir⁴. İslamiyet'in yayılması ile birlikte mukaddes kitap Kuran'ı Kerim'in çoğaltılması ve saklama zorunluluğu ciltçiliğin gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca ciltçiliği bütün İslam coğrafyasında bir sanat dalı haline getirmiştir. Türk bezeme sanatlarının en güzel müstesna örnekleri İslam aleminin kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim'de görülmektedir.

İslam cilt sanatına ait günümüze ulaşan en eski örnekler Mısır ve Tunus'ta bulunmuştur. Bunlar Tolunoğulları (868-905) dönemine ait olduğu düşünülen Kuran kapaklarıdır⁵. IX. ve X. yüzyıllara tarih düşülen Kuran-ı Kerim nüshalarına ait olan kaplar deri ile kaplanmış ciltlere ilk örneklerdendir. Bu ciltler tahta iskeletten yapılmıştır, yatay biçimde hazırlanmış olup miklebi bulunmamaktadır.

1 Ahmet Saim ARITAN, "Çiltçilik",İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953,s.551

2 Mine Esiner ÖZEN, "Klasik Cilt Sanatımızdan Bazı Örnekler", Antika, S.25,1987, s.5

3 Zeren TANINDI, "İslam'da Kitap Kapakları ve Ustaları", Yeni Boyut S.23,1984, s.20

4 Ahmet Saim ARITAN, "Çiltçilik",İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953,s.551

5 Ahmet Saim ARITAN, "Çiltçilik",İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953,s.552

XI. yüzyılların sonu XII. Yüzyılların başından itibaren Türk cilt sanatının Anadolu'daki ilk örnekleri görülmeye başlamıştır. Selçukluların egemen olduğu o dönemlerde ortaya çıkan tasarım ve yapım tekniklerinin XIII. yüzyıldan sonra XIV. yüzyılda ve XV. yüzyılın ilk yarısında da devam ettirildiği bilinmektedir⁶. X. ve XIII. yüzyıllarda yapılan İslam ciltleri arasında büyük benzerlikler görülmektedir. XIII. yüzyılların ortalarından XVI. yüzyılın başlarına kadar Mısır'da hüküm süren Memlûkler döneminde ortaçağ cilt sanatı, İslam kitapları altın çağını yaşayarak bizlere zengin örnekler sunmuştur.

Anadolu Selçuklu cilt üslubu Rumi ismi verilen motiflerle, Memlûkler, İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere Anadolu beyliklerinde devam etmiş ve Osmanlı cilt sanatına olan geçişi sağlamıştır⁷.

Osmanlı erken dönem cilt örneklerini II. Murat ve Fatih döneminde bizlere sunmuştur. Fatih dönemi ciltleri Anadolu beyliklerinden farklı bir üslupla zarafetin ve yapılan işçiliğin güzelliğiyle üstün sanat değeri taşımaktadır.

II. Bayezid döneminde Osmanlıda Ehl-i hiref teşkilatı içerisinde cilt ustalarının da yer aldıkları bilinmektedir. Cilt sanatı içerisinde kullanılan tezyinat mücellitlerin bize aynı müzehhip, nakkaş, musavvir, hattat ve ebru ustası olduklarını göstermektedir⁸.

Ehl-i hiref defterlerinde mücellitlerin kayıtları bulunsa da yaptıkları ciltlerin üzerine genellikle imza atmadıklarından dolayı cilt sanatındaki bütün ustaları tesbit edebilmek mümkün değildir.

Osmanlı hükümdarlarının okumaya olan sevgisi, kitap sanatlarının gelişmesini sağlayacak zemini hazırlamıştır. Sarayda devrin ileri gelen yerli ve yabancı sanatkârları hat, tezhip, minyatür ve cilt atölyelerinde çalışmışlardır⁹. Osmanlı cilt sanatı klasik üslubuna Kanunu Sultan Süleyman döneminde kavuşmuştur. Mükemmel cilt örneklerinin görüldüğü bu dönem Osmanlı

6 Yıldırım ÖZBEK, Raşit Efendi Kütüphanesindeki Kitap Kapakları, Erciyes Üniversitesi Yayınları Kayseri 2005, s.18

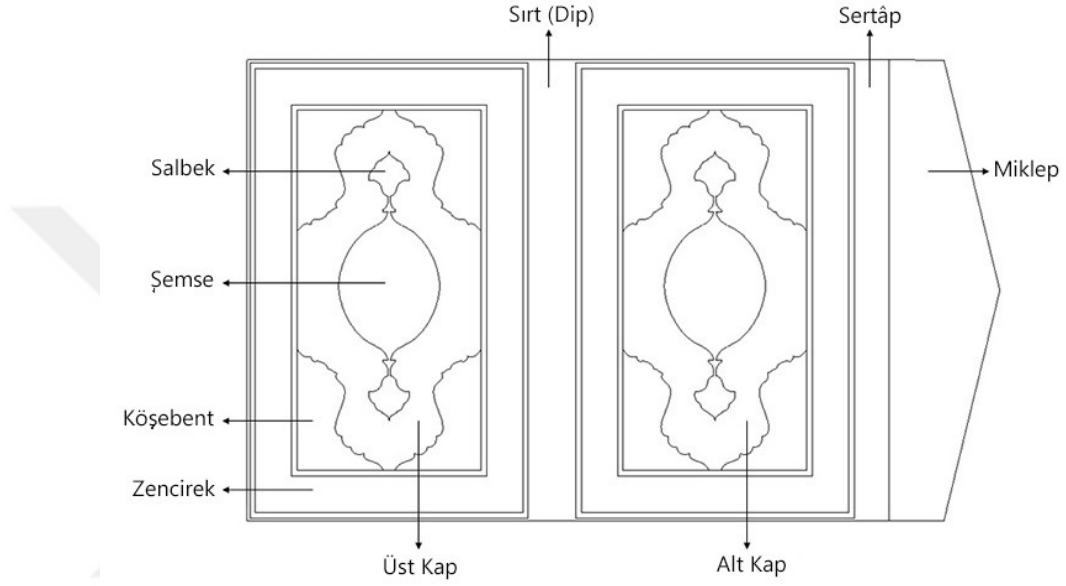
7 Ahmet Saim ARITAN, "Çiltçilik", İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953, s.552

8 Rıfık Melül MERİÇ, Türk Cilt Sanatı Tarihi Araştırmaları, Vesikalar 1, Ankara, 1954, s.7

9 Oktay ASLANAPA, Osmanlı Devri Cilt Sanatı, Türkiyemiz, Akbank Kültür Ve Sanat Yayınları 1982 S.38, s.15

İmparatorluğu'nun her alanda gösterdiği başarısını cilt sanatında da muhteşem bir şekilde sergilediğini görmekteyiz¹⁰.

Cilt Uslûbları; ait oldukları coğrafya, kültür ve tarihsel süreçten etkilenerek malzeme ve tezyinatına göre birbirinden ayrılır. Bunlar bitkisel motiflerin kullanıldığı Hâtâyî uslûbu, Arap uslûbu, Rûmî uslûbu, Memlûk uslûbu, Mağribi uslûbu, Türk(Osmanlı) uslûbu, Buhârâ-yıcedîd uslûbu'dur.

(Fotoğraf-kaynak: Özen, 1998, s.4)

Klâsik ciltlerde üst kapak, alt kapak, miklep, sırt(dip) ve sertâb gibi bölümler bulunmaktadır. Türk İslam ciltlerinde kitap sağ kapaktan başlamaktadır. Üst kapak sağa doğru açılan ilk kapaktır. Alt kapak ile aradaki bağlantıyı sağlayan parça “sırt” tır. Kapakların rahat açılıp kapanmasını sağlamak amacı ile sırt ile kapaklar arasında bırakılan dar boşluğa “mukat” payı denilmektedir. Miklep; kitabın alt kapağına eklenir ve kitabın ağız kısmını örter, üst kapağın altında kalır. Ayrıca okunulan sayfayı bulmak için ayraç işlevi de görmektedir. Miklep ile alta kapak arasında kalan ve iki parçayı birleştiren kısma da Sertab adı verilmiştir. Kitap kapalı iken ön kısmını örter ve koru. “...miklebin rahat bükülüp kapanması için sertabla aralarında bırakılan boşluğa da “dudak” denir¹¹.

¹⁰ Ahmet Saim ARITAN, “Çiltçilik”,İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953, s.55

¹¹ Mine Esiner ÖZER, Türk Cilt Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.10,11, Zeren TANINDI, Osmanlı Döneminin Görkemli Giysileri, P Dünya Sanatı Dergileri (Kitap Ve Sanat) S.35, güz 2004, s. 75

Ciltler malzemelerine, teknik özelliklerine ve tezyinatlarına göre farklılık gösterir. Bunları iki ana başlık altında inceleyecek olursak; malzemelerine göre deri, kumaş, ebrulu, murassa (mücevherli), lake; süsleme tekniklerine göre şemseli, zilbahar, yekşah, zerdüz, çârguşe cilt çeşitleridir.

Ciltçilikte en çok kullanılan malzeme deridir. Meşin (koyun derisi), sahtiyan (keçi derisi), rak (ince traşalanmış ceylan derisi) kullanılmıştır. Cilt kapaklarında genellikle siyah, kahverengi, vişneçürüğü gibi koyu renklerle boyanmış deriler kullanılmıştır.

Deri ciltler kendi içerisinde de çeşitli kısımlara ayrılmaktadır.

Şemseli ciltler; “şems” Arapça’da güneş demektir. Şemse de bu kökten gelmektedir, güneşe benzediği için kitap kaplarının ortasında kullanılmıştır. Şemseli ciltlerin kendi içerisinde de çeşitleri bulunmaktadır;

Alttan ayırma ciltler, kabın üzerine kalıp kullanılarak deriye baskı ile oluşturulan kabartmalı motiflerin derinin kendi renginde bırakılarak zeminin altınla bezenmesinden meydana gelen ciltlerdir.

Üstten ayırma ciltlerde ise alttan ayırma ciltlerin tam tersine zemin deri renginde bırakılıp basılan kalıbın motiflerinin altınla bezenmesinden meydana getirilen ciltlerdir.

Mülemma kelime anlamı olarak “renk renk, alacalı olan” diye tabir edilmektedir. Hem zemin hem de motifler altınla bezenerek meydana getirilen ciltlere ise mülemma cilt denir¹². İki farklı renk altın kullanılarak yapılan örneklerine rastlanmaktadır.

Mülevven ciltler ise kapakta kullanılan bezemelerdeki deri ile kabın kendi yüzeyinde kullanılan derinin farklı renkte kullanılmasıyla oluşturulan cilt örneklerine denir. Bu tarzda yapılan örnekler alttan ayırma ve üstten ayırma tekniği kullanılarak oluşturulmuştur.

Kullanılan kalıpların deri üzerine baskı yapılarak elde edilen motiflerin kabartmalarının ve zeminin altın veya boya ile doldurulmayıp derinin kendi renginde bırakılması ile meydana getirilen ciltlere ise Soğuk Baskı ciltler denmiştir.

12 Rıza KURTULUŞ - İskender PALA, İslam Ansiklopedisi, “Mülemma” maddesi, T.D.V. yayınları, İstanbul 2006, s.539

Çeşitli yazı veya motif örneklerinin ince bir kâğıt veya deriden dantel gibi oyularak meydana getirilen esere kat'ı adı verilmektedir. Müşebbek ise kelime anlamı olarak oymalı, ağ, kafes demektir. Bu tarzda hazırlanan ciltlere Müşebbek (Kat'ı) Şemseli ciltler denir. Ciltlerin genellikle kapak, miklep ve sertab kısmının iç yüzeylerinde oyulan malzemeden farklı bir renk üzerine yapıştırılarak kullanılmıştır¹³.

Fildişi, sedef, yakut, zümrüt, altın, firuze, mercan, inci vb. gibi değerli taşlar ile bezenen ciltlere Murassa cilt denmektedir¹⁴.

Yekşâh Ciltler ucu sivri metal bir alet ile bastırılarak hazırlanır. İsmi yekşâh denen bu aletten almaktadır.¹⁵

Kapak üzerine dört dilimli yaprak ve parmaklık şeklinde çizgiler çekilerek hazırlanan, yapımında ezilmiş altın varak kullanılan ve "kafes şemse" olarak da adlandırılan ciltlere de Zilbahar ciltler denir¹⁶.

Gümüş, altın ve ipek ipliklerin deri üzerine işlenmesiyle oluşan ciltler de mevcuttur. Gümüşle yapılan işlemeli ciltlere Simdûzî, deri üzerine yine altın yıldızla işlenen ciltlere de Zerdûzî cilt denilmektedir¹⁷.

Mukavva üzerine keten, atlas, ipek, kadife gibi çeşitli kumaşların kaplanması ile hazırlanan ciltlere Kumaş ciltler denilmektedir. Bunlara verilebilecek en güzel örnekler, kenarları deriyle çevrili ortası kumaş kaplı, çârgûşe denilen kumaş ciltlerdir¹⁸.

Çârgûşe ciltler; cilt kenarlarının deri ile çevrilip ortasında kumaş veya ebru kullanılması ile yapılan cilt çeşididir.

Ebru ciltlerde kitap kapakları kumaş ciltlerde olduğu gibi kenarlarından deri ile kaplanarak hazırlanır. Kapak dışında, iç kapaklarda, yan kâğıtlarda, miklepte ve mahfazada ebrû kullanımına sıkça rastlanır.

13 Gülbin MESARA, Türk Sanatında İnce Kâğıt Oymacılığı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991, s.1

14 Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.30

15 Ahmet Saim ARITAN, "Ciltçilik", İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953,s.553

16 Ahmet Saim ARITAN " Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu Ve Selçuklu Üslubu Taşıyan Cilt Kapakları", Doktora tezi, Konya 1992,s.6

17 142 Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, s.22

18 A.Saim Arıtan, "Ciltçilik" maddesi, İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, C.7, İstanbul 1993, s.552

Lake ciltlerde tahta, deri, mukavva gibi malzemelerin üzerine boya ve yaldız kullanılarak fırça ile motif işlenir. Hazırlanılan bu yüzeye “lak“ denilen bir tür vernik uygulanması cam gibi parlayana kadar birkaç kat tekrarlanır. ‘Rugânî, veya ‘Edirnekâri’ de denilmektedir¹⁹.

Osmanlıda yaygın bir süsleme sanatı olan Şukufe üslubu cilt sanatında da gül, lale, karanfil ve sümbül başta olmak üzere hemen her çeşit çiçek buketlerine yer verilerek resmedilmiş cilt kapaklarındaki yerini almıştır²⁰.

Cilt kapaklarının yüzeyinde hayvan resimli süslemelerin yer aldığı ciltlere de Acemkâri cilt adı verilmiştir²¹. Bu kaplara daha çok İran’da rastlanır.

Cilt sanatında kullanılan bezeme türlerini ise Geometrik tezyinat, rumili tezyinat, stilize çiçek tezyinatı, yazılı (hat) tezyinat, bulutlu tezyinat ve natüralist çiçek tezyinatı başlıklarıyla sınıflandırabiliriz.

2.2. Ebru Sanatı

Kelime anlamı olarak Farsçada bulut, bulutumsu manasında olan “ebri”, kâğıt üzerindeki şekillerin bulut kümelerine benzerlik göstermesinden dolayı bu isim ile anılmaktadır²². Çağatayca’da ise “ebre” kelimesinden geldiği düşünülür. Günümüze ise dilimize “ebru” olarak geçmiştir²³.

Tezyini sanatlarda hazırlanış ve teknik bakımından en hızlı neticeye varılan ebru sanatıdır. Kitre veya benzeri malzemeler ile kıvam kazandırılabilen su üzerine ayarları yapılmış boyaların fırça yardımıyla serpilerek kâğıda geçirilmesi ile elde edilen “ebru” bir kâğıt bezeme tekniğidir.

Bildiğimiz en erken ebru örnekleri XV. yüzyıldandır. Kitre, at kılı, gül dalı, toprak boyalar ve sığır ödü gibi malzemelerin bir araya getirilerek ebru sanatı icra edilmiştir fakat başlangıç tarihi ile alakalı kesin bir bilgiye varılamamaktadır. Ebru sanatı ile uğraşanların diğer tezyini sanatlarımızın aksine çok azının isimleri bilinmektedir.

19 A.Saim Arıtan, “Ciltçilik” maddesi, İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, C.7, İstanbul 1993, s.553

20 Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.21

21 Mine Esiner Özen, Türk Cilt Sanatı, s.19

22 Ahmet Saim ARITAN, Türk Ebru Sanatı Ve Bugünkü Durumu, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya 2002

23 M. Uğur DERMAN, “Ebru” TDV İslam Ansiklopedisi C.10, İstanbul,1994, s.80

Bugüne kadar tarihi kaynaklarda Tertîb-i Risale-i Ebrî dışında mufassal bir izahat bulmak mümkün olmamıştır²⁴.

Kökeninin Orta Asya'ya dayandığı söylenen ebru sanatının VIII. yüzyıldan beri Çin'de LiuShaShine, XII. yüzyıldan itibaren de Japonya'da Suminagashi adıyla benzer tekniklerin kullanılarak hazırlandığı bir takım çalışmalara rastlanmıştır.

Şemseddin Sami'nin Kamus-i Türki adlı eserinde ebrunun Türkistan'ın Buhara kentinde çıktığını belirtilir. Şeyh Sadık Efendi ilk ebruculardan olup bu sanatı Buhâra'da öğrendiği bilinmektedir²⁵. Özbekler Tekkesi Şeyhi olan Sadık Efendi ebruyu oğulları ile de meşk etmiştir.

Özbekler Tekkesinde diğer yetişen ebrucular ise; Hazerfen Edhem Efendi, Sami Efendi, Aziz Efendi ve Abdülkadir Efendi'dir.

Ebru, XVII. yüzyılda Ayasofya Camii Hatibi Mehmet Efendi ile önemli bir gelişme göstermiştir. Hatib Mehmet Efendi denemeleri sonucu çiçekli ebrunun temelleri sayılan hatip ebrusunu yapmıştır. Kaynaklara göre Hatip Mehmet Efendi çıkan bir yangında ebrularını kurtarmaya çalışırken hayatını kaybetmiştir.

Ebru sanatının günümüzde bu kadar tanınmasını sağlayan, gelişip yayılmasında büyük rol oynayan önemli iki isim vardır. Necmeddin Okyay ve onun talebesi olan Mustafa Düzgünman'dır²⁶.

Ebru sanatı İstanbul'da yok olmaya yüz tutmuşken Özbek Şeyhi Edhem Efendi ve onun talebesi olan Necmeddin Okyay sanatkârlığıyla bir Türk tavrı arayışı içinde olmuş, eski ebru örneklerini inceleyerek kadim ebrunun unutulmuş karakterini yeniden kazandırmıştır.

Necmeddin Okyay'ın en önemli vasıflarından biri ebruyu müstakil bir sanat haline getiren çalışmaları başlatmasıdır. Ebru sanatının sonraki yıllara hassas, sağlam ve gelenekli ulaşmasını sağlamıştır.

Necmeddin Hoca'nın yeğeni ve talebesi Mustafa Düzgünman Türk ebrusunun yeniden doğuşunda önemli bir isimdir. Türk ebrusunda bir ekol oluşturmuş, gelenekli

24M. Uğur DERMAN, Türk Sanatında Ebru, İstanbul 1977, s.27

25M. Uğur DERMAN, "Ebru" TDV İslam Ansiklopedisi C.10, İstanbul,1994, s.80

26 H. ÖZÖNDER, "Ebru" Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri Terimleri Sözlüğü, Konya 2003, s.41

Türk ebrusunun Osmanlıya ulaşan silsilesinin değerleri yeni kuşaklara yetiştirdiği ustalarla aktarılmıştır.

Bugün ebru sanatının gelecek kuşaklara aktarımı Mustafa Düzgünman'ın el verdiği, yetiştirdiği sanatkârlar ile başarılmıştır. Günümüzde geleneği takip ederek ebru yapmaya çalışanlar olduğu gibi modern eserlere de imza atanlar olmuştur. Geçmişten günümüze kadar olan ebru sanatçılarının isimlerini sıralayacak olursak;

Şebek Mehmet Efendi, Hatib Mehmet Efendi, Şeyh Sâdık Efendi, Hazârfen İbrahim Edhem Efendi, Nâzif Efendi, Sami Efendi, Aziz Efendi, Necmeddin Okyay, Bekir Efendi, Sâmi Okyay, Sâcid Okyay, Mustafa Düzgünman'dır.

Ebru sanatı; tezhip, hat, cilt, kat'ı gibi kitap sanatlarımızla bir arada kullanılan bir sanat dalıdır. El yazma kitapların iç ve dış kaplarının süslemesinde, yan kâğıdı olarak ciltlerde, hat sanatında ise yazıların iç ve dış pervazlarında, koltuk ebrusu olarak, hafif ebru çeşidi ile yazılara zemin olarak, kullanılmıştır.

Battal Ebru; ayarları hazır edilmiş boya'nın fırça ile tekne üzerine serpilerek yapılmasıdır. Battal ebruda biz denilen metal çubuklar kullanılmaz. Zeminde yüzey genellikle koyu renk ile doldurulduktan sonra üzerine birbirini iterek açılan renkler eklenir. Battal ebru yapımı basit görünmesine rağmen sonuç itibari ile yapımı en zor olan ebrudur. Kendi içinde ve renkler arasında bir denge, ahenk vardır.

Mustafa Düzgünman battal için "ebrunun ilk mektebi" demiştir. Zemin ebrusu, somaki ebru, serpme ebru, nefli ebru gibi çeşitleri vardır²⁷.

Gel-Git Ebrusu; renkler, battal ebru hazırlar gibi ayarlanır, fırça ile tekneye serpildikten sonra metal bir çubuk (biz) yardımı ile dikey veya yatay muntazam bir şekilde taranması ile yapılan ebrulardır.

Şal Ebrusu; Gel-git ebrusunun biz ile yapılan hareketlerinin düzensiz dairesel hareketler ve "s" harfi gibi kıvrılan şekiller oluşturmasıyla meydana getirilir.

Battal ebrusu, gel-git ebrusu ve taraklı ebru üzerinde de uygulanması mümkündür.

27M.Uğur DERMAN, "Ebru" TDV İslam Ansiklopedisi C.10, İstanbul, 1994, s. 80, Ahmet Saim ARITAN, Türk Ebru Sanatı Ve Bugünkü Durumu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya 2002

Bülbül Yuvası; boyalar atıldıktan sonra tekne üzerinde biz yardımı ile birçok sayıda dışarıdan içeriye merkeze doğru helezonik hareketlerle şekillendirilerek yapılır.

Zemin (hafif) ebrusu; aynı renk boyanın ayarları yapılırken öd miktarlarının birbiri üzerinde değişmesi ve petrolün kullanılması ile battal ebru gibi serpilerek yapılan ebru çeşididir. Açık renkli olduğundan dolayı üzerine yazı yazılmak için aherlenip kullanıldığı da olur.

Neftli Ebru; battal ebru yapımıyla aynıdır fakat son boyanın içerisine hazırlanırken petrol eklenir.

Serpme ebru; battal, şal veya gelgit ebru yapıldıktan sonra üst yüzeyde açık renkli bir boyanın küçük tanecikler halinde serpilmesiyle yapılır.

Koltuk ebrusu; yazı kenarlarını süslemek ve cilt kaplarında kullanılması için yapılan küçük boyutlu çiçekli ebrudur.

Taraklı ebru; tarak denilen ebru malzemesi ile yapılır. Battal ebru, gelgit ebru, şal ebrularının üzerinde kullanılır.

Yazılı ebru; yazılı ebru Necmeddin Okyay'ın denemeleri sonucunda olgunlaşarak günümüze kadar gelmiştir. Yapılacak olan ebrunun içerisine bazı teknikler kullanılarak yazıyı oturması ile hazırlanır. Arap zankı ile yazarak ve kalıp hazırlanarak yapılır.

Hatip Ebrusu; Ayasofya camii hatibi olan Hatib Mehmet efendi tarafından ilk kez uygulandığı için bu adı almıştır. Hafif zemin üzerine biz yardımıyla iç içe renkler bırakılarak dairesel bir görünüm oluşturulur, bu dairesel renk kümelerine ince bizler yardımıyla şekil verilmesinden hatip ebrusu yapılır. Yonca, çark-ı felek, yıldız, yürek, taraklı yürek gibi isimlerle anılan çeşitleri vardır.

Kumlu – Kılçıklı Ebru; teknedeki hazırlanmış suyun kirlenmesi ile üzerine damlatılan boyaların çatlayıp, kumlanma halini alması ile yapılır. Ebru boyası aynı noktaya damlatılarak yapılır. Bu ebru çeşidi yazı pervazı süslemelerinde kullanılır.

Çiçekli Ebru; Necmeddin Okyay'ın mucitliğini yaptığı çiçekli ebru "Necmeddin ebrusu" olarak anılmaktadır. Açık zemin üzerine sap kısmının yapılması için yeşil renkli boya damlatılır, uygulanacak olan çiçeğin yaprağının formu verilir.

Yapılmış olan yaprağa uygun çiçeği de icap eden renkler damlatılarak biz yardımı ile şekli oluşturulur.

Akkase Ebru; kalıp yöntemi ile hazırlanan bu ebru çeşidi ebru kâğıdının birden fazla kez tekneye yatırılması ile meydana getirilir.

3. SÜLEYMANIYE KÜTÜPHANESİ VE GALATA MEVLEVİHANESİ KOLLEKSİYONUNDA EBRU CİTLER

3.1. Süleymaniye Kütüphanesi Tarihçesi

Süleymaniye Külliyesi'nin birinci ve ikinci medreselerinin kitaplık haline getirilmesiyle meydana getirilen kütüphane, İstanbul'un çeşitli semtlerindeki kütüphanelerden kitapların bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Büyük çoğunluğu

İstanbul'da bulunan, Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde bulunan ve çoğunlukla vakıf olan kütüphanelerden çeşitli sebeplerle kendi binalarını ve içindeki kitapları muhafaza edemez, hizmet edemez hale gelmesi ile dönemin Evkaf Nezareti bu kıymetli eserleri bir binada toplamak üzere karar almıştır. Bazı kitaplar, 1. Dünya Savaşı sebebiyle 1914 yılında Sultan Selim'de Medresetü'l - mütehassisin'e gönderilmiş sonrasında da Süleymaniye medreselerinde toplanmasına karar verilmiş, Medresetü'l - mütehassisin'e götürülen kitaplar Süleymaniye Camii içindeki kitaplarla beraber külliyenin ikinci medresesine aktarılmıştır. Bununla 1918 yılında Süleymaniye Umumi Kütüphanesi kurulmuş olmaktadır²⁸.

Kütüphaneye Süleymaniye adının verilmesinde, içerisinde bulunduğu külliye ile birlikte camiden gelen ve kütüphanenin özü olan Süleymaniye koleksiyonunun da payı vardır. Bugünkü Süleymaniye Kütüphanesi kurulurken cami içerisindeki kütüphane yanında Medresetü'l-mütehassisin'e nakledilen Aşir Efendi, Beşir Ağa, Çelebi Abdullah Efendi, Çorlulu Ali Paşa, Damad İbrahim Paşa, Esad Efendi, Hafız Ahmed Paşa. Kılıç Ali Paşa, Laleli, Mesih Paşa, Molla Çelebi kütüphaneleri 1918'de bir araya toplanmıştır. Bugün Süleymaniye Kütüphanesi, Türk-İslam kültürünün ana kaynaklarından olan yazma ve Arap harfli eski basma eserleri bünyesinde muhafaza eden ve bunları araştırmacılara uluslararası düzeyde sunan bir kuruluştur.

Bünyesinde hayırsever kişilerin ve Fatih, Hamidiye, Sultan Ahmed, 1. Mahmud tarafından kurulan Ayasofya ve Laleli gibi padişah kütüphanelerinin de bulunduğu 131 koleksiyonda 73.486 adet yazma ve 49.494 adet Arap harfli eski basma eser olmak üzere toplam 122.980 adet eser vardır. Bunun dışında Latin harfli eserler, yabancı dillerde kitaplar, levha, defter, dosya ve fotokopi bölümleri bulunmaktadır. Kütüphanede cilt, tezhip, minyatür, hat ve ebru gibi geleneksel sanatların en güzel örnekleri de bulunmaktadır. Bu eserler içerisinde tarihi çok eski, müellif hattı, dünyada tek nüsha veya sultanlara ithaf edilmiş çok kıymetli eserler bulunmaktadır.

Kütüphaneye satın alma veya bağış yoluyla gelen kitaplar 'yazma bağışlar', 'basma bağışlar', 'yabancı diller' bölümlerine kaydedilmektedir. Kütüphanedeki 1950 yılında kurulmuş olan Mikrofilm ve Fotokopi Servisi kendi konusunda ülkemizdeki ilk kuruluştur. 2002 yılından beri dijital kameralarla kitapların

28 Nevzat KAYA, Süleymaniye Kütüphanesi, İslam Ansiklopedisi, s.121 - 123

fotoğrafları çekilip bilgisayara geçirilerek yeni bir arşiv oluşturmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bir diğer önemli bölüm de 1956'da kurulan Cilt ve Patoloji Servisi'dir. Bununla birlikte Ankara'da olan Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu'nun çalışmaları için Süleymaniye Kütüphanesi'nde 1979 yılında bir şube de açılmıştır. Bu seriden Süleymaniye Kütüphanesi yazmalarına ait Ali Nihad Tarlan, Giresun, Antalya Tekelioğlu, Amcazade Hüseyin Paşa, Hekimbaşı Musa Nazif Efendi ve Aşir Efendi yazmalarının katalogları yayımlanmıştır. İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağlı kütüphaneler Atıf Efendi (3228 yazma, 24.737 basma), Hacı Selim Ağa (2887 yazma, 1587 basma), Köprülü (2775 yazma, 827 basma), Nuruosmaniye (5053 yazma, 2660 basma) ve Ragıp Paşa'dır (1274 yazma, 11.259 basma). Süleymaniye Kütüphanesi; kataloglama ve tasnif, teknik hizmetler, idari ve mali işler, bilgi işlem, yazma ve nadir eserler restorasyon ve araştırma merkeziyle Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (TÜYOYAK) şubesi gibi bölümlerle şekillenmiştir.

3.2. Galata Mevlevihane'si Tarihçesi

Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid devrinde 1591 (H. 897)'de kurulan Galata Mevlevihane'si Kule Kapısı Mevlevihanesi'dir. Afyon Mevlevihanesi postnişini Sultan-ı Divani (Semai) Mehmet Dede tarafından kurulan İstanbul'daki ilk Mevlevi tekkesidir²⁹. İlk dönem Mevlevihanesi hakkında fazla bilgimiz bulunmaz Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Mevlevihane'de yüz kadar derviş hücresi olduğundan bahseder³⁰.

1509 depreminde Galata Mevlevihanesi'nin de hasar gördüğü tahmin edilmektedir. Mevlevihane 4. postnişin Mesnevihan Mahmud Dede'nin (ö. 9551 1548) vefatından sonra sahihsiz kalarak harap olmuş ve bir süre medrese olarak kullanılmıştır. Çok defalar yangın vb. sebeplerle harap olan Mevlevihane defalarca yenilenerek bugünkü halini almıştır.

XVII. yüzyıl başlarından itibaren birçok defa tamir gören ve yenilenen, çeşitli ek bölümlerle desteklenerek adeta küçük bir külliye haline gelen Galata

29M. Baha Tanman, —Galata Mevlevihane'si||, İslam Ansiklopedisi, c.13, (İstanbul: TDV yayınları), s.317

30 Evliya Çelebi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Türkçeleştiren Zuhuri Danışman, c.2, İstanbul: 1971, s.115

Mevlevihanesi, III. Selim'in 1206'da (1791-92) gerçekleştirdiği yenilemeyle bugünkü halini almıştır.

Tekkelerin kapatılmasından (1925) sonra mevlevihanenin ana binası halkevi, hemen yanındaki sebilküttab ise karakol olarak kullanılmıştır. 1945-1947 arasında belediye tarafından mevlevihanenin doğu kesimi kaldırılarak yerine günümüzde Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi olan Beyoğlu Evlendirme Dairesi yaptırılmış, bu sebeple semahanenin girişindeki ahşap türbeler, harem bölümü, matbah-ı şerif ve diğer bazı yapılar kaldırılmıştır³¹.

Galata Mevlevihanesi Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu ile bu kuruma bağlı İstanbul'u Sevenler Grubu'nun ve özellikle Reşit Saffet Atabinen ile Hamdullah Suphi Tanrıöver'in çabaları günümüze ulaşmasında fayda sağlamıştır.

Girişimler sonucunda mevlevihanenin 1946'da bir Mevlevi kültürü müzesine dönüştürülmesine karar verilerek mülkiyet hakkı vakıflardan Milli Eğitim Bakanlığı'na geçirilmiştir. Bu yirmi yıllık bir gecikmeyle ve dört yıl kapsamlı onarım çalışmaları sonunda Divan Edebiyatı Müzesi adıyla 27 Aralık 1975'te ziyarete açılmıştır.

Galata Mevlevihanesi, Mevlevi kültürünün gelişmesi, yaşatılması bakımından başlıca merkezlerdendir. İstanbul'daki Mevlevi asitanelerinin en kıdemlisi olmakla birlikte bu mevlevihanenin postnişinleri ve mensupları arasında tasavvuf, klasik musiki ve divan edebiyatı tarihinde isim sahibi zatlar bulunmaktadır. XIX. yüzyılda Pera'daki Levanten mahalleleri mevlevihanenin çevresini çevrelemesiyle tabiatında olan ve temsil ettiği çevresine yabancı bir halde sıkışan Galata Mevlevihanesi, İstanbul'u ziyarete gelen yabancıların başlıca ziyaret ettiği yerlerden biri olmuştur.

Galata Mevlevihanesi, 27 Aralık 1975 günü Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak "Divan Edebiyatı Müzesi" adıyla faaliyete başlamıştır. Bu süreç 2005'teki restorasyona kadar devam etmiştir. Restorasyonla birlikte "Galata Mevlevihanesi Müzesi" ne dönüştürülmüştür³².

3.3. Katalog (Galata Mevlevihânesi Koleksiyonu Ebru Ciltleri)

31 Tanman, İslam Ansiklopedisi, s.319

32 M. Baha Tanman, —Galata Mevlevihane'si||, İslam Ansiklopedisi, c.13, (İstanbul: TDV yayınları), s.317

Galata Mevlevihânesi 1925 yılında kapatıldıktan sonra Mevlevihâne'nin Hâlet Efendi Kütüphanesi'nde bulunan kitaplar iki koleksiyon halinde 1927 yıllarında Süleymaniye (Yazma Eserler) kütüphanesine devredilmiştir³³.

27 Aralık 1975'te Galata Mevlevihânesi 'Divân Edebiyatı Müzesi' adıyla ziyarete açılırken, eser koleksiyonları Topkapı Sarayı Müzesi, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi ve özel kişilerin bağışları ile satın alınarak olmuştur. 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın emri ile Divân Edebiyatı Müzesi'nde bulunan 47 adet halı, Türk ve İslam eserleri müzesine, 270 adet el yazması 21.08.2006 tarihli tutanak ile Süleymaniye (Yazma Eserler) Kütüphanesi'ne devredilmiştir.

2007 yılında daha önce müzede muhafaza edilen Server Revnakoğlu'na ait 90 adet el yazmasından oluşan "Revnakoğlu Arşivi " de yine bakanlık emri ile Süleymaniye Kütüphanesi'ne devredilmiştir³⁴.

Katalog No:1

Envanter No:00019

Eserin Adı: Risale-i Faşdiyye Ve Hacamet Ve Ta'lik-i Alak Tercüme-i Şerh-iİalki

Müellifi: -

Tarih: -

33 Mehmet Önder, Hacı Bektaş Dergâhı Nasıl Açıldı? Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi Sayı 1, 1994,s.35-36

34 Yavuz Özdemir, Galata Mevlevihanesi Müzesi, Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu,1. Baskı 2018, İstanbul, s.199

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 36yk.,23st.,169*105,128*59 mm.

Genel Özellikleri: (Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00019 nolu ebrulu cildin uygulandığı alan dış kaplardır. Ebru çeşidi Bülbül Yuvası'dır. Ebrusunda turuncu, lacivert, sarı tonlarında renkler kullanılmıştır. Teknik olarak uygulama Çârgûşe ciltteki gibi değildir. Dip hariç diğer kenarlarında deriye rastlanmaz. Yan kâğıdı bulunmamaktadır. Kitap içinde forma bütünlüğü korumakta olup, yer yer kırmızı ve siyah mürekkeplerde akmalar görülmüştür. Kabin deri kısmında ufak çapta tahribat mevcuttur.

Resim 1: 00019 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:2

Envanter No:00031-001

Eserin Adı: Evşaf-ı Seyyidi'l Enam

Müellifi: -

Tarih: -

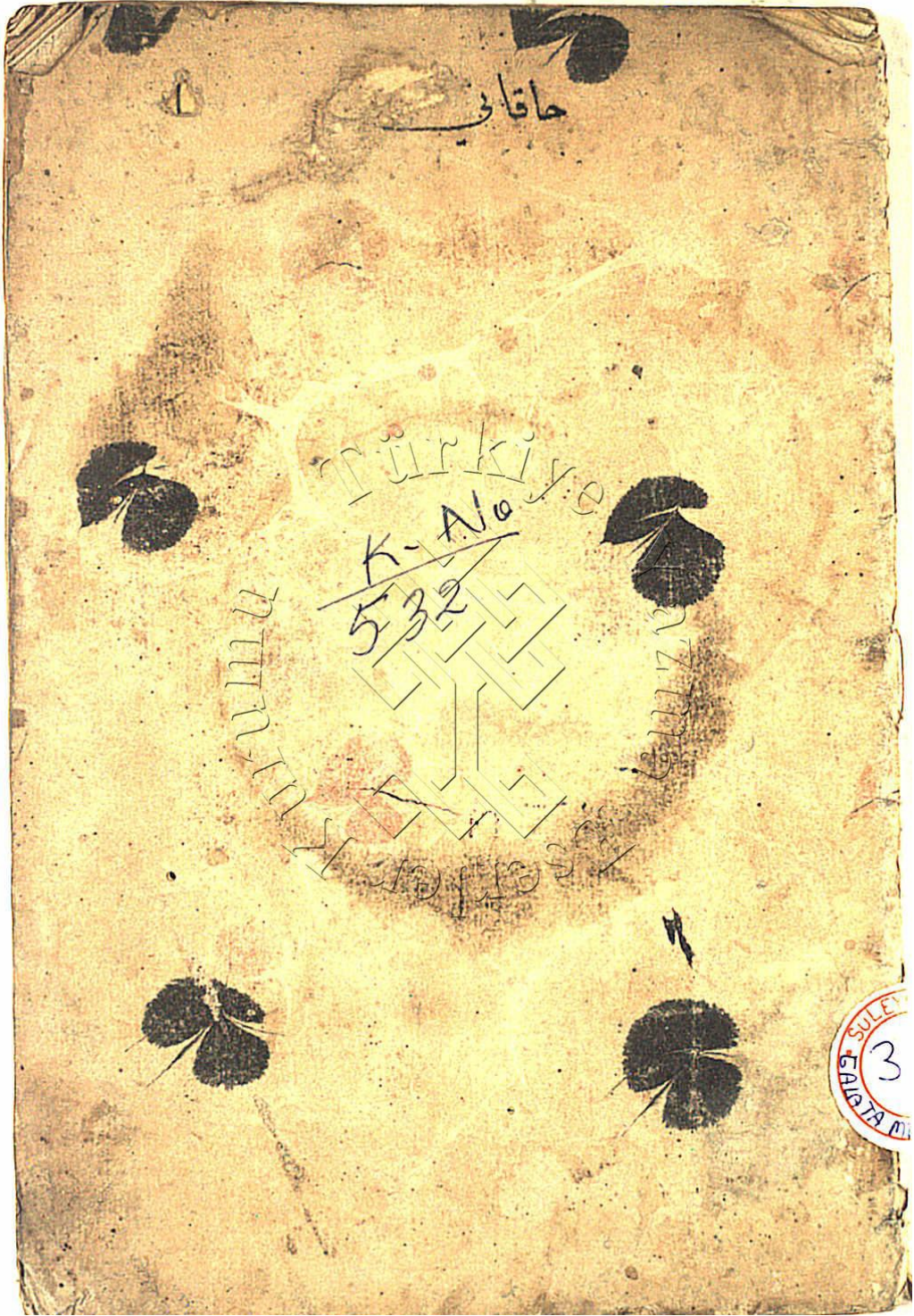
Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 1-18yk.,22st.,225*150,173*75mm.

Genel Özellikleri: (Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00031-001 nolu ebrulu cildin kaplarının tamamı ebru kâğıdı ile kaplanmıştır, deriye yer verilmemiştir. Kapta bulunan ebru çeşidi hatip adı verilen ebru çeşitlerindedir. Açık renk zemin üzerine siyah yahut lahor boya kullanılarak hatip şekilleri oluşturulmuştur. Fakat renklere solma mevcuttur. Kitabın genel durumu iyidir. Formalar bütünü korumaktadır.

Resim 2: 00031-001 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:3

Envanter No: 00037-001

Eserin Adı: Subha-ı Sıbyan

Müellifi: -

Tarih: -

Hattatı: -

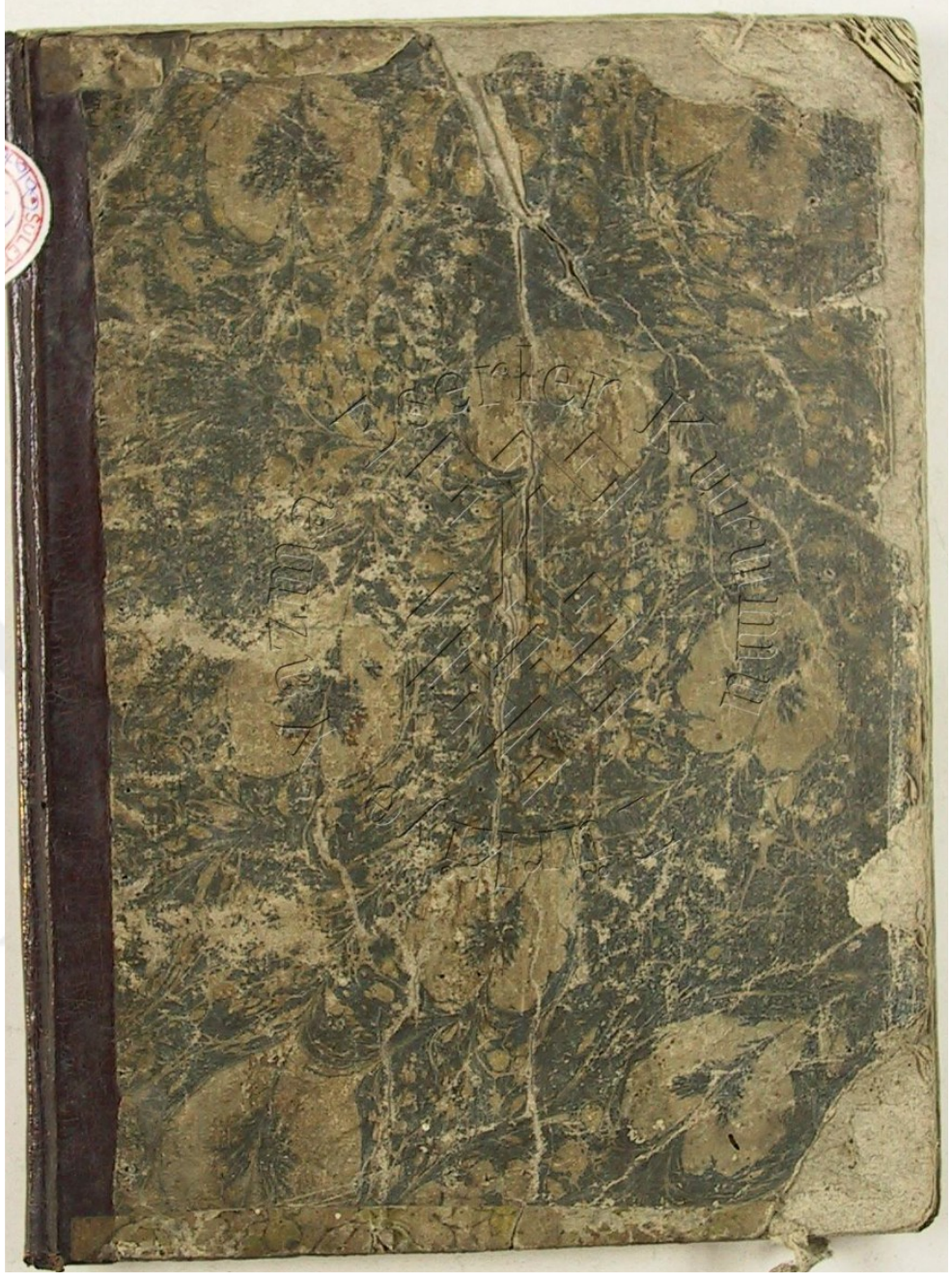
Müstensih: -

Ölçüleri: 1-20yk.,15st.,233*171,153*102mm

Genel Özellikleri: (Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00037-001 nolu ebrulu cildin kitap kabı yıpranmış durumda olup daha çok ağız kısımlarında ebrulu kâğıtta yırtılmalar ve kopmalara bağlı tahribat görülmektedir. Kullanılan deride yıpranma yoktur. Kitap kabı Hatip ebrusu adı verilen ebru çeşidi ile çârgûşe tekniğinde kaplanarak hazırlanmıştır. Cildin ebrusunda, yürek isminin verildiği hatip şeklini görmekteyiz. Ebrusunda lahor boya kullanılarak çalışıldığı düşünülmektedir. Gözlemlerimiz doğrultusunda kabın diğer üç kenarında bulunan derilerin kopma izlerini görmekteyiz. Kapakları tutan dipteki deri mevcut olup, kopan kısımlarının altında bulunan ebruların da tahribatı söz konusudur.

Kitap içinde formlar bütünlüğünü korumakta olup yer yer satır aralarında mürekkebinin aktığı görülmektedir. Az miktarda kurt yenikleri bulunmaktadır. Genel olarak kitabın durumu iyidir.

Resim 3: 00037-001 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:4

Envanter No:00080

Eserin Adı: Divan-ı Sezai

Müellifi: Sezai Gülşeni Hasan B.Abdullah

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 1-20yk.,15st.,233*171,153*102mm

Genel Özellikleri: (Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00080 nolu ebrulu cildin kitap kabında tahribat yok denecek kadar azdır. Kabında kullanılan ebru çeşidi battaldır. Siyah boya üzerine bordo rengi serpme şeklinde uygulanmıştır. Kabın ebrusu iyi durumdadır. Bordo tonlarında bir deri kullanılarak çârgûşe tekniği ile derinin üzerine ebru kaplanarak hazırlanmıştır. Deride hafif aşınmalar mevcuttur. Formalar bütünlüğünü korumakta ve sayfalar iyi durumdadır. İç kısmındaki sayfalarda ara ara süslemelere yer verildiği görülmektedir.

Resim 4: 00080 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:5

Envanter No:00087

Eserin Adı: Divan-ı Ragib

Müellifi: Ragib

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 48yk., 15st.,190*125,130*85 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00087 nolu ebrulu cildin kitap kabında toprak tonlarında deri kullanılmıştır. Aşî, sarî, mavi tonlarında hazırlanan gelgit ebru çeşidi ile kaplanmıştır. Deri ile kaplanan kısımlarda zaman ve kullanıma bağılı hafif aşınmalar mevcuttur. Çârgûşe cilt olarak isimlendirilen bu örnekte teknik farklılıklar ile karşımıza çıkmaktadır. Ebru derinin üzerine yapıştırılarak ve deri payı az bırakılmış şekilde hazırlanmıştır. Kap içinde formalar dağınık değildir. Genel olarak iyi durumdadır.

Resim 5: 00087 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:6

Envanter No:00109

Eserin Adı: Murakka'ât

Müellifi: -

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri: 6 yk., 3 st., 240*170,210*150 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (Elyazması: Kâğıt) (Nesih: Arapça)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00109 nolu ebrulu cildin murakka biçiminde ciltlendiği tahmin edilmektedir. Kaptâ; aşî, yeşil, lahor tonlarında boyalar ile hazırlanan gelgit ebru çeşidi kullanılmıştır. Gelgit üzerinde hatip ebrusunu anımsatan şekiller mevcuttur. Kabın yüzeyinin tamamı ebru ile kaplanmış olup, eser iyi durumdadır. Eser içinde imza görölmektedir. Formalar bütönlüğünü korumaktadır.

Resim 6: 00109 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:7

Envanter No:00112

Eserin Adı: Murakka'ât

Müellifi: -

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri: 10 yk.,bbst., 237*170,bb*bb mm

Genel Özellikleri: (Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Nesih: Arapça)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00112 nolu kitap kabı çârgûşe cilt örneklerindedir. Fakat deri üzerine ebru giydirilerek hazırlanmıştır. Kullanılan ebru çeşidi gelgit ebrusudur. Gelgit ebru yapımında yeşil, aşı ve sarı renkteki boyalar kullanılmış olup üzerine bol petrol atılmış, kırmızı renkli yürek hatip şekilleri yapılmıştır. Ebrunun yüzeyinde yer yer soyulmalar görülmektedir. Eserin murakka biçiminde ciltlendiği tahmin edilmektedir. Murakkada yazı kenarları altın cetvel ile süslenmiş olup, yazı aralarında durak dediğimiz süslemeleri de görmekteyiz. Kap içinde formalar bütünlüğünü korumaktadır.

Resim 7: 00112 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:8

Envanter No: 00256

Eserin Adı: Şerh-i Divan-ı Niyaz-i Mırsi

Müellifi:

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri: 146yk., 13 st., 235*154,168*113 mm

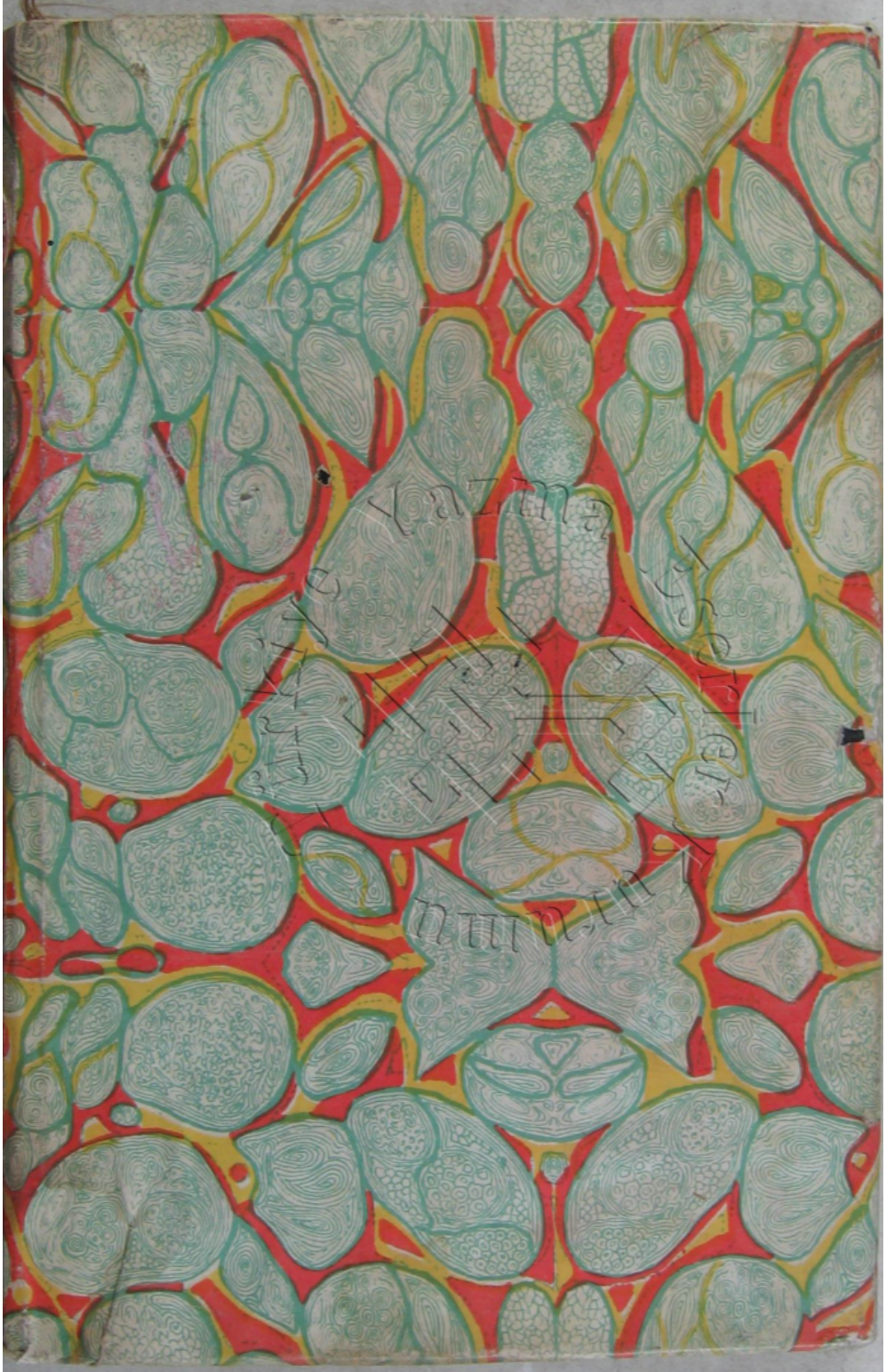
Genel Özellikleri: (Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi:

Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00256 nolu kitap kabında kullanılan kağıt, renk ve desenleri ile ebruya benzetilmeye çalışılmıştır. Yeşil renk bir boya ile baskı olarak hazırlanmış, battal ve kumlu ebru çeşitlerini anımsatan şekiller mevcuttur. Bu şekillerin zemini sarı ve kırmızı renkli boya veya kalem ile doldurularak ebru sanatındaki çok renkli görünüm yakalanmaya çalışılmıştır.

Kap içine bakıldığında fark edilen yırtık üzerine ebruya benzetilen bu kağıdın, cilt bezi ile kaplanan kitabın üzerini tamamen kapatacak şekilde defter kaplama mantığı ile kullanılmış olduğu görülmüştür. Kapta deri kullanılmamıştır.

Kitap formları bütünlüğünü korumakta olup sayfalarda bulunan tahribat oldukça fazladır. Su lekesi, mürekkep akıntısı ve yırtıkların görüldüğü kitapta daha önce restorasyon çalışması yapıldığı söylenebilir.

Resim 8: 00256 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:9

Envanter No:00131-001

Eserin Adı: Mecmu'a Eş'ar

Müellifi: -

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri: 1-12 yk.,bbst., 205*140,bb*bb mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Nestalik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00131-001 nolu ebrulu cildin tamamı ebru ile kaplanmıştır. Kullanılan ebru çeşidi nefli ebrudur. Ebrusunda siyah renk üzerine yeşil nefli boya atılmıştır. Derinin kullanıldığı bir bölüme rastlanılmamıştır. Kap iyi durumda olup formlar bütünlüğünü korumaktadır.

Resim 9: 00131-001 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:10

Envanter No:00143

Eserin Adı: Culusiye

Müellifi: -

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: Şeyh Zafir Efendi

Ölçüleri: 1yk., 16 st.,490*225,350*190 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Talik: Arapça)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00143 nolu ebrulu ciltte hatip ebrusu kullanılmıştır. Lahor zemin boyası üzerine yine kendi renginden petrolü boya atılarak, petrolü ebru uygulaması hazırlanmış, üzerine de siyah renk boya ile hatip şekilleri yapılmıştır. Kitabın sırt kısmı koyu kahverengi deri ile kaplanmış olup tahribat görülmemektedir.

Resim 10: 00143 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:11

Envanter No:00152

Eserin Adı: Divan-I İzzet

Müellifi: İzzet Yenişehir Feneri Müftüsü

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 86yk., 15 st., 225*160,170*90 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El yazması: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00143 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kullanılmıştır. Kullanma ve saklanma koşullarına bağlı tahribat sonucunda deri kısımlarında kopmalar ve aşınmalar mevcuttur. Battal ebru çeşidi kullanılmıştır. Ebrusunda lahor zemin boyası üzerine sarı renk boya kullanılmış olup bu renklerin üzerine de kumlanmış bir lahor boya atılmıştır. Kap içinde formalar bütünlüğünü korumaktadır. Sayfalarda tahribata bağlı olarak su lekeleri ve yer yer mürekkep akıntısı görülmektedir. Ara ara kurt yeniği ve çeşitli yırtıklara da rastlanmaktadır. Süslemesi bulunmamaktadır.

Resim 11: 00152 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:12

Envanter No:00153

Eserin Adı: Muhammediye'den Bazı Parçalar

Müellifi: Yazıcı - Zade Mehmed Efendi

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 39 yk.,21 st.,210*135,145*95 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El yazması: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00153 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Ebrusunda siyah, turuncu, sarı renklerinde taraklı ebru kullanılmıştır. Fakat ebru yüzeyinde aşınmalar mevcut olup renkler anlaşılmamaktadır. Ayrıca ebrusunda yırtılmalar ve kopmalar mevcuttur. Deri kısımlarında da ufak çapta tahribat mevcuttur. Kap içlerinde formalar bütünlüğünü korumakta olup sayfaların genel durumu iyidir. Ara ara kurt yeniğine rastlanmaktadır.

Resim 12: 00153 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:13

Envanter No:00166

Eserin Adı: Kitabeler

Müellifi: -

Tarih: 1326

Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri: 1 yk., 16 st., 430*200,149*100 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00166 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kabın dip kısmında kırmızı renkli bir deri kullanılmıştır. Gri, turuncu, sarı ve lahor renklerinden oluşan battal ebrusu ile kaplanmıştır. Ebrusunda kullanılan en üst boya kumlanmıştır. Genel olarak bakıldığında tahribat görülmemektedir.

Resim 13: 00166 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:14

Envanter No:00172

Eserin Adı: Du'a Kitabı

Müellifi: -

Tarih:

Hattatı: -

Müstensih: İmam - Zade Muhammed

Ölçüleri: 9yk., 11 st., 155*105,95*55 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El yazısı: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00172 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kabın dip kısmı cilt bezi ile kaplıdır. Kaptaki kullanılan ebru çeşidi koltuk ebrusudur. Mavi renk zemin boyası üzerine yeşil boya ve biz kullanılarak yapraklar oluşturulmuş, yaprakların üzerine ise kırmızı renkli boya ile lale kafaları şekillendirilmiştir. Koltuk ebrusu diye bilinen bu ebru çeşidi hatip ebrusunda olduğu gibi çiçeğin sıralı bir şekilde tekne bezenmesi ve kâğıda alınmasıyla oluşmuştur. Kitap içinde sure başı, cüz gülleri, yazı aralarında durak süslemelerine çok sık rastlamaktayız. Sayfalarda kurt yeniği mevcut olup, altın cetvel yapılan kısımlar oksitlenmiştir. Kap içinde formalar bütünlüğünü korumakta olup genel olarak kitap iyi durumdadır.

Resim 14: 00172 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:15

Envanter No:00174

Eserin Adı: Vasiyyet - Name

Müellifi: -

Tarih: 1274

Hattatı: -

Müstensih: Bursalı Mehmed Said

Ölçüleri:23 yk., 11 st., 195*120,110*60 mm

Genel Özellikleri: (Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00174 nolu ebrulu cildin tamamının ebru ile kaplanmış olduğu görülmektedir. Deri veya cilt bezine rastlanmaz. Kullanılan ebru çeşidi aşu ve lahor boyası ile yapılmış olan battal ebrusudur. Zaman aşımı ve kullanıma bağlı ebru kâğıdındaki renkler solmuştur. İçerisinde sure başı ve durak süslemeleri gibi çeşitli süslemelere yer verildiğini görmekteyiz. Kap içinde formalar bütünlüğünü korumakta olup sayfalar da tahribat yoktur.

Resim 15: 00174 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:16

Envanter No:00202-001

Eserin Adı: İrşadu'l - Muridile'l- Murad Fi Tercemeti Mirsadi'l - İbad

Müellifi: Karahisari, Kasım b. Muhammed

Tarih: 1243

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri:1-185 yk., 21st., 214*145,140*85 mm

Genel Özellikleri: (Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00202-001 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği örneklerindedir. Fakat deri üzerine ebru kâğıdı yapıştırılarak hazırlanmıştır. Miklep kullanılmıştır. Kitap kabında siyah tonlarında mermeri anımsatan görünümü ile daha çok yurt dışındaki denemelerde kullanılan ebru çeşidini görmekteyiz. Yine kitap kabının iç kısmında ilk sayfa olarak da ebru görünümlü fakat iyi bir örnek olmayan fuşya rengi yan kâğıtları mevcuttur. İncelediğimiz bu koleksiyonda ilk kez yan kâğıdı ile ebru kap örneğini görmekteyiz. Koleksiyondaki araştırmalarımız doğrultusunda yan kâğıdı ebru olup kabında çeşitli cilt örneklerinin olduğu kitaplara da rastlanmaktadır.

Kitap formları bütünlüğünü korumakta olup sayfaları iyi durumdadır. İçerisinde sure başı tezhibi ve çeşitli süslemelerde kullanılmıştır.

Resim 16: 00202-001 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:17

Envanter No:00207-001

Eserin Adı: Mucibu'l İkan Li Ehli'l- Furkan

Müellifi: Müstakim Mustafa Niyazi

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri:1-185 yk., 21st., 214*145,140*85 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Talik: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00207-001 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Mıklebi olan klasik bir cilt kapağı örneğidir. Deri üzerinde altın cetvel uygulaması görülmektedir. Kitap kabında şal ebru çeşidi kullanılmıştır. Lahor, aşî gibi birkaç boyanın birlikte kullanıldığı düşünölmekte olup renklerde solma meydana geldiğinden ayırt edilemez. Kitap formları bütönlüğünü korumaktadır. Sayfa içlerinde su lekeleri görölmektedir. Kitap içinde süslemeler mevcuttur.

Resim 17: 00207-001 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:18

Envanter No:00218

Eserin Adı: Mantıku't- Tayr Tercümesi

Müellifi: Fedayi

Tarih: 1274

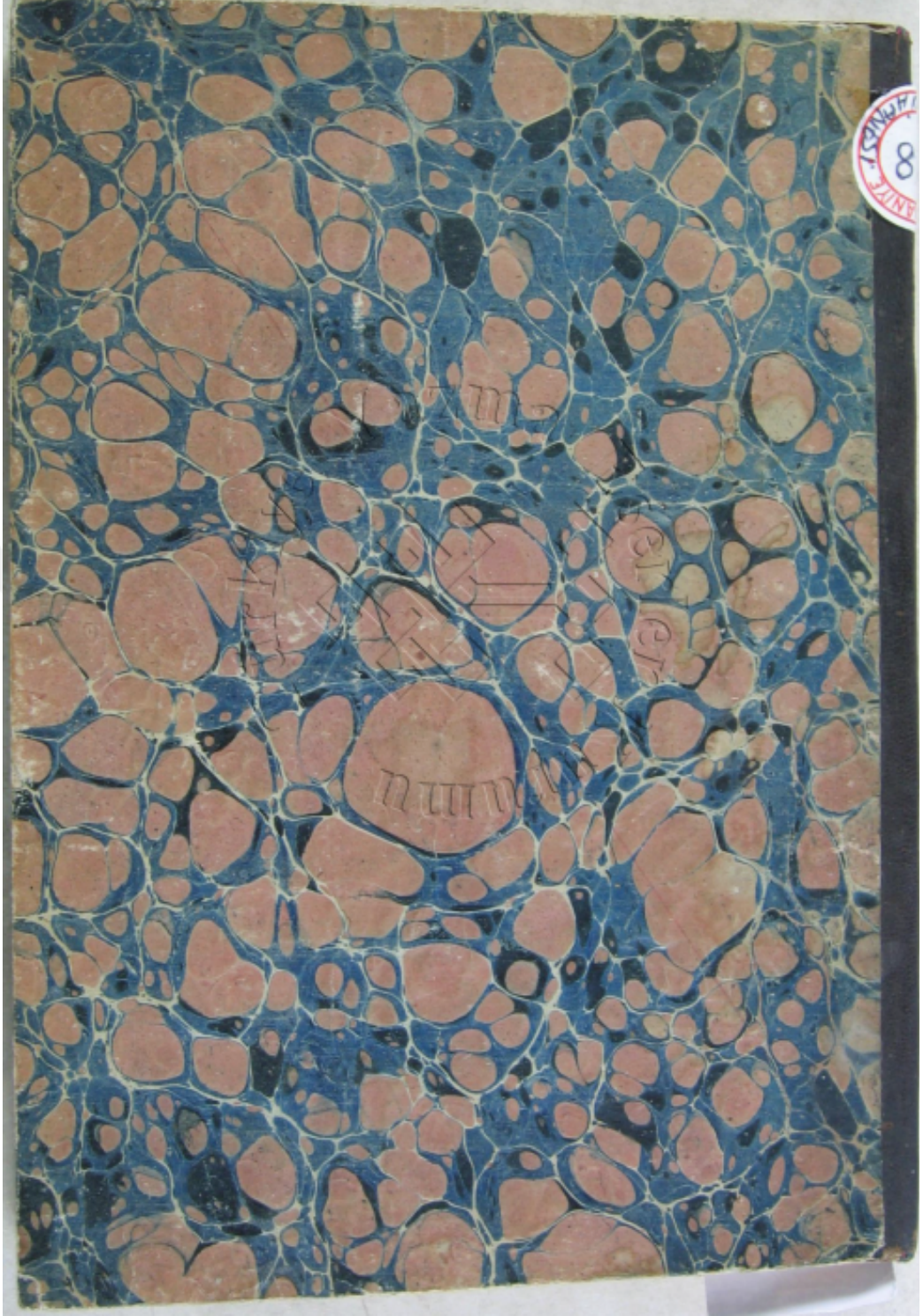
Hattatı: -

Müstensih: Muhammed

Ölçüleri:50 yk., BB st. ; 240*174,175*110 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Rika: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00218 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kitap kabında battal ebru çeşidi kullanılmıştır. Ebrusu; mavi, lahor ve gül kurusunu anımsatan kırmızı renklerde hazırlanmıştır. Deri sırt kısmında kullanılmıştır. Diğer kenarlarda deriye rastlanmaz. Formalar bütünlüğünü korumaktadır.

Resim 18: 00218 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:19

Envanter No:00219

Eserin Adı: Divan-ı İsmâ'il Hakkı

Müellifi: Bursevi, İsmâ'il Hakkı

Tarih: 1281

Hattatı: -

Müstensih:

Ölçüleri:71yk., BB st. ; 242*176,180*118 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Rika: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00219 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kabın dip kısmı haricinde diğer kenarlarında deriye rastlanmaz. Kapta kullanılan örnek ebruya benzetilmeye çalışılmıştır. Serpme ebruyu anımsatan bu kâğıtta yeşil tonları hâkimdir. Kap içinde formalar bütünlüğünü korumakta olup kitap tahribatı yok denecek kadar azdır.

Resim 19: 00219 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:20

Envanter No:00234

Eserin Adı: Abdül'ahad En- Nuri Divanı

Müellifi: Nuri Abdül'ahad

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri: 42 yk., 23st. ; 170*129,140*73 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00234 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kap; nefli battal ebru çeşidi ile kaplanmıştır. Sırt kısmına deri uygulanmıştır. Ebrusunda siyah üzerine kırmızı, kırmızı üzerine ise açık renk nefli boya kullanılmıştır. Sırt kısmındaki deride aşınmalar mevcuttur. Kap içerisindeki formalar renkli sayfalardan oluşturulmuştur. Genel olarak formalar bütünlüğünü korumaktadır.

Resim 20: 00234 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:21

Envanter No:00241

Eserin Adı: Zati Divan-1

Müellifi: Zati Süleyman Efendi

Tarih: 1280

Hattatı: -

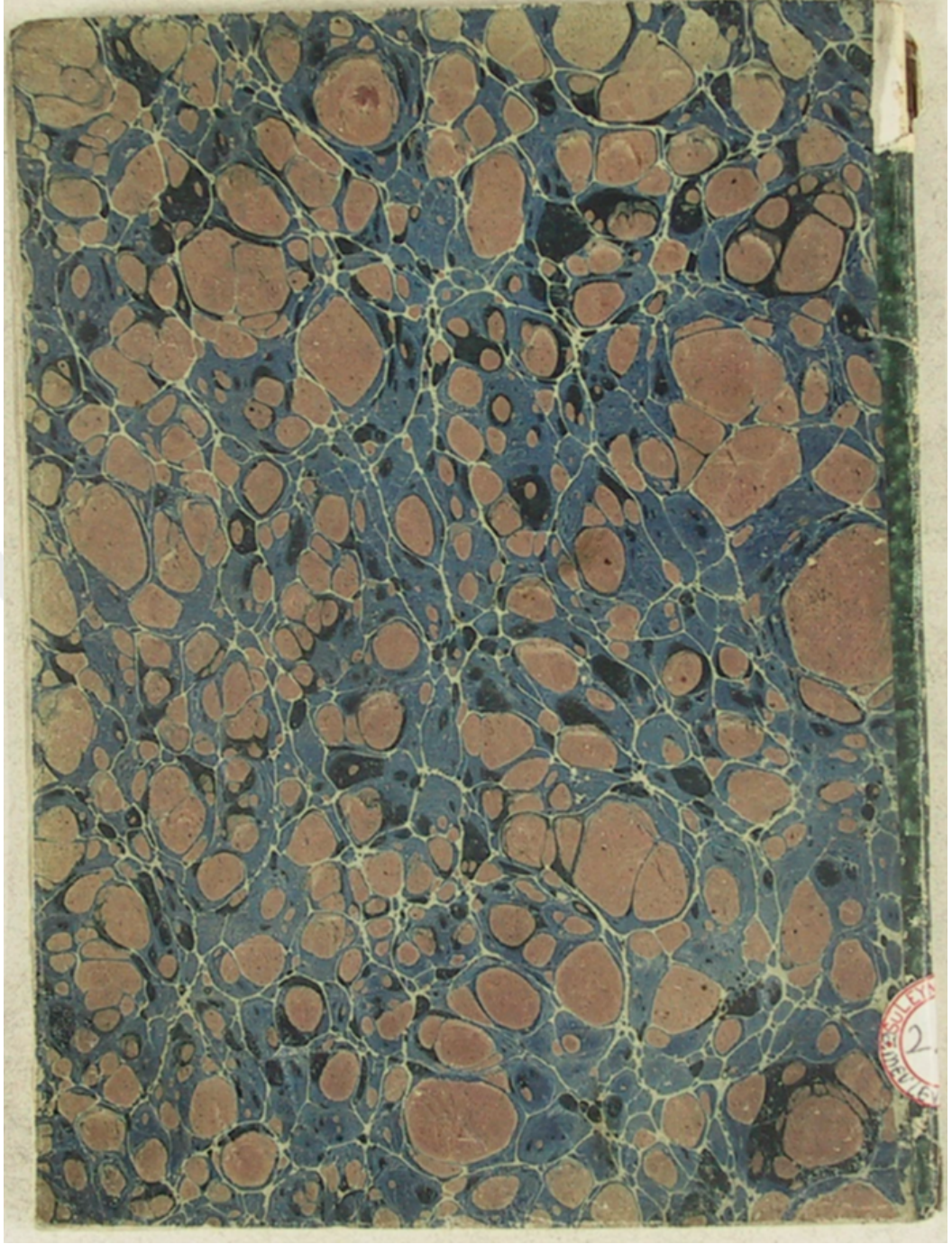
Müstensih:-

Ölçüleri:31yk., BB st. ; 240*176,181*118 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Rika: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00241 nolu ebrulu ciltte kitabın tamamı ebru ile kaplanmıştır. Mavi renk zemin üzerine lahor ve gül kurusunu anımsatan kırmızı tonlarında battal ebrusu hazırlanmıştır. Deriye yer verilmemiştir. Kitap kabının dip kısmında yeşil tonlarında kötü bir örnek olarak karşımıza çıkan ebru kâğıdı kullanılmıştır. Sırt kısmında yırtılmalara bağlı tahribat görülmektedir. Kabın iç kısmında formalar bütünlüğünü korumaktadır.

Kullanılan bu ebru çeşidinin birebir örneğine incelemiş olduğumuz koleksiyonun 00218 envanter numaralı eserin kabında rastlamaktayız.

Resim 21: 00241 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:22

Envanter No: 00258

Eserin Adı: Divan-ı Saffeti

Müellifi: Saffeti Efendi

Tarih: -

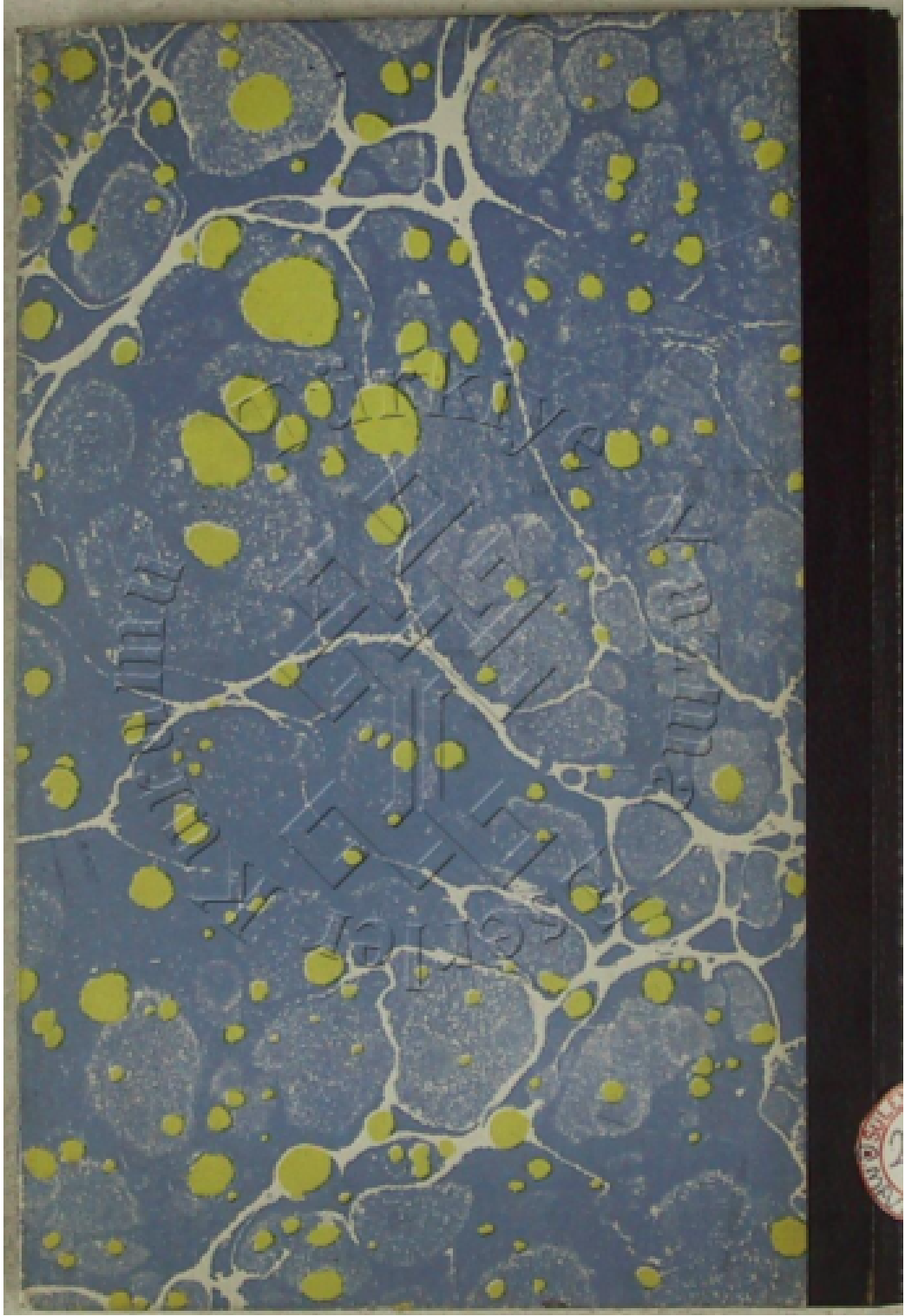
Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri:24 yk.,bbst. ;230*158, Bb*bb mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Rika: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00258 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kitap battal ebrusu ile kaplanmıştır. Sırt kısmında koyu renkli deri mevcuttur Ebrusunda mavi zemin üzerine sarı renk boya ile serpmeler görülmektedir. Renklerin birbiri üzerindeki dengesine bakarak basit battal ebru diyebiliriz. Formalar bütünlüğünü korur. Sayfa içlerinde yer yer mürekkep akıntısına rastlanmaktadır. Dış kapaklarda herhangi bir hasar oluşmamıştır.

Resim 22: 00258 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:23

Envanter No:00260

Eserin Adı: Divan-ı Zati

Müellifi: Zati Süleyman Efendi

Tarih: 1256

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri:35yk., 15st.; 199*149,132*93 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00260 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kitap toprak tonlarında hazırlanan taraklı ebru çeşidi ile kaplanmıştır. Ebrusuna tarak deseninden sonra şal deseni de verilmiştir. Deri, sırt kısmında kullanılmıştır. Kap yüzeyinde herhangi bir tahribata rastlamamaktayız. Formalar bütünlüğünü korumaktadır. Sayfa içlerinde su lekeleri ve yırtıklar mevcut olup restorasyonu yapılmıştır.

Resim 23: 00260 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:24

Envanter No:00261

Eserin Adı: Manzum Nasihatlar

Müellifi: Seyyid

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih: -

Ölçüleri:19 yk.,bbst. ; 187*113,135*74 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00219 nolu ebrulu cildinde battal ebru çeşidi kullanılmıştır. Kabin tamamı ebru ile kaplanmış olup deriye yer verilmemiştir. Battal ebru, lahor, kırmızı sarı ve pembe renkli boyaların ayarlanması ile hazırlanmıştır. Kitap formları bütünlüğünü korumaktadır lakin birleşim yerlerinde tahribat mevcuttur. Bir çok sayfasında su lekeleri ve yırtıklar bulunan eserin restorasyon görmesi gerekmektedir. Ara ara sayfalarda süsleme ve cetveller mevcuttur.

Resim 24: 00261 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:25

Envanter No:00262-001

Eserin Adı: Vahdetname

Müellifi: Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi

Tarih: -

Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri:1-73 yk., 17 st.; 205*148,170*113 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Rika: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00262-001 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kitabın kabında toprak tonlarında taraklı ebru çeşidi kullanılmıştır. Ebrusuna tarak deseninden sonra Şal deseni de verilmiştir. Sırt kısmı deri ile kaplıdır.

Kitap formaları bütünlüğünü korumaktadır. Kitabın genel görünümü iyi durumdadır. Kullanılan bu ebru çeşidinin birebir örneğine incelemiş olduğumuz koleksiyonun 00260 envanter numaralı eserin kabında rastlamaktayız.

Resim 25: 00262-001 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:26

Envanter No:00268

Eserin Adı: İcazetname (Eş-Şeyh Hafız Bekir Sadık B.Ömer Efendi El - Çerkeşi'ye Verilen İcazetname)

Müellifi: -

Tarih: -

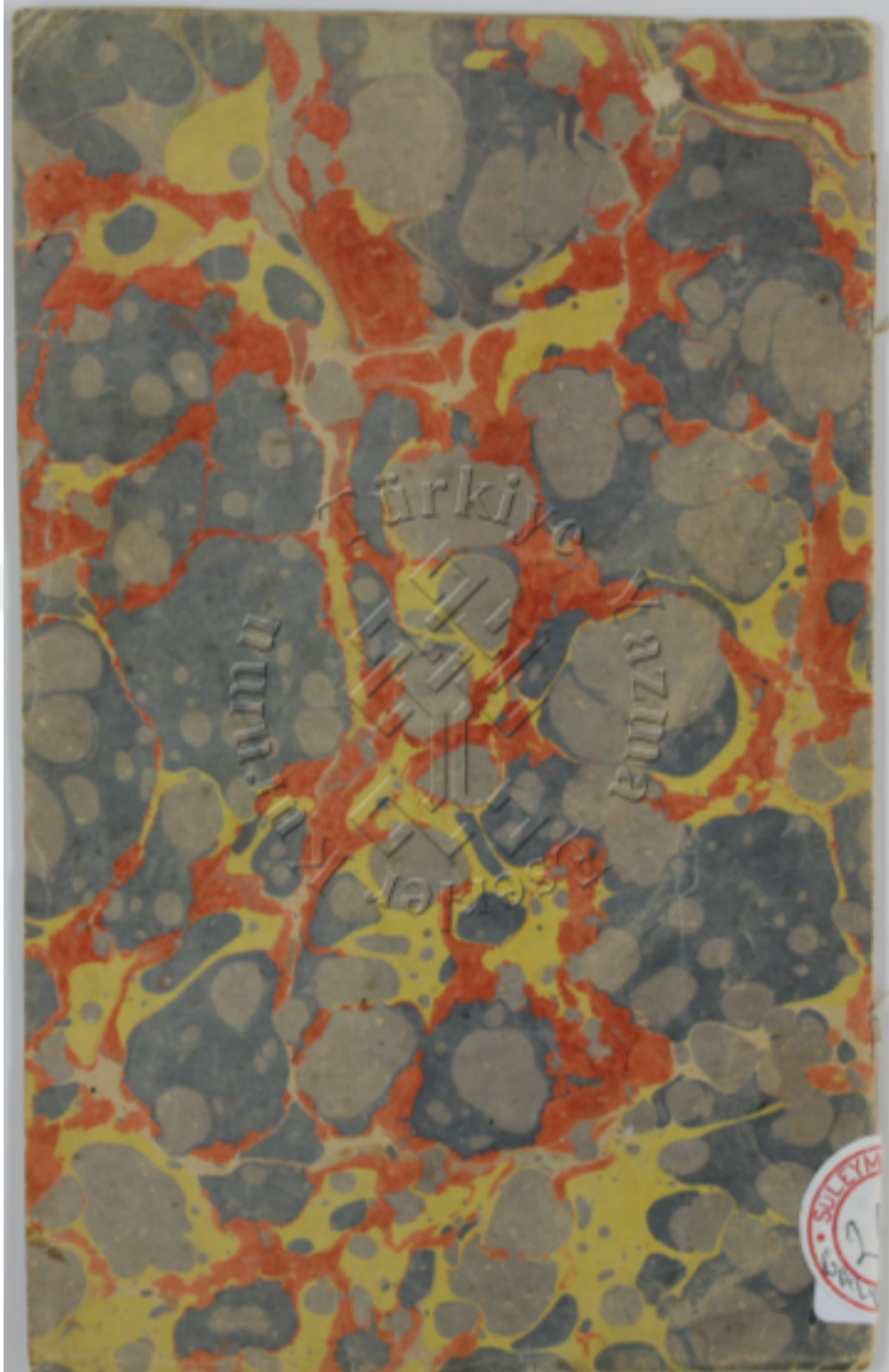
Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri:5 yk.,bb. st ; 205*127,159*90 mm

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Arapça)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00268 nolu ebrulu cildin tamamı battal ebru çeşidi ile kaplanmıştır. Kapta deriye yer verilmemiştir. Hazırlanan battal ebrusunda sarı, kırmızı, lahor ve griye dönük bir mavi renk kullanılmıştır. Kapta kullanılan ebru iyi durumdadır. Kitabın formaları bütünlüğünü korumaktadır.

Resim 26: 00268 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:27

Envanter No:00269

Eserin Adı: Şâzzeliyye Silsilesi ve İcâzet

Müellifi: - Şeyh Ali Rıza

Tarih: -

Hattatı: -

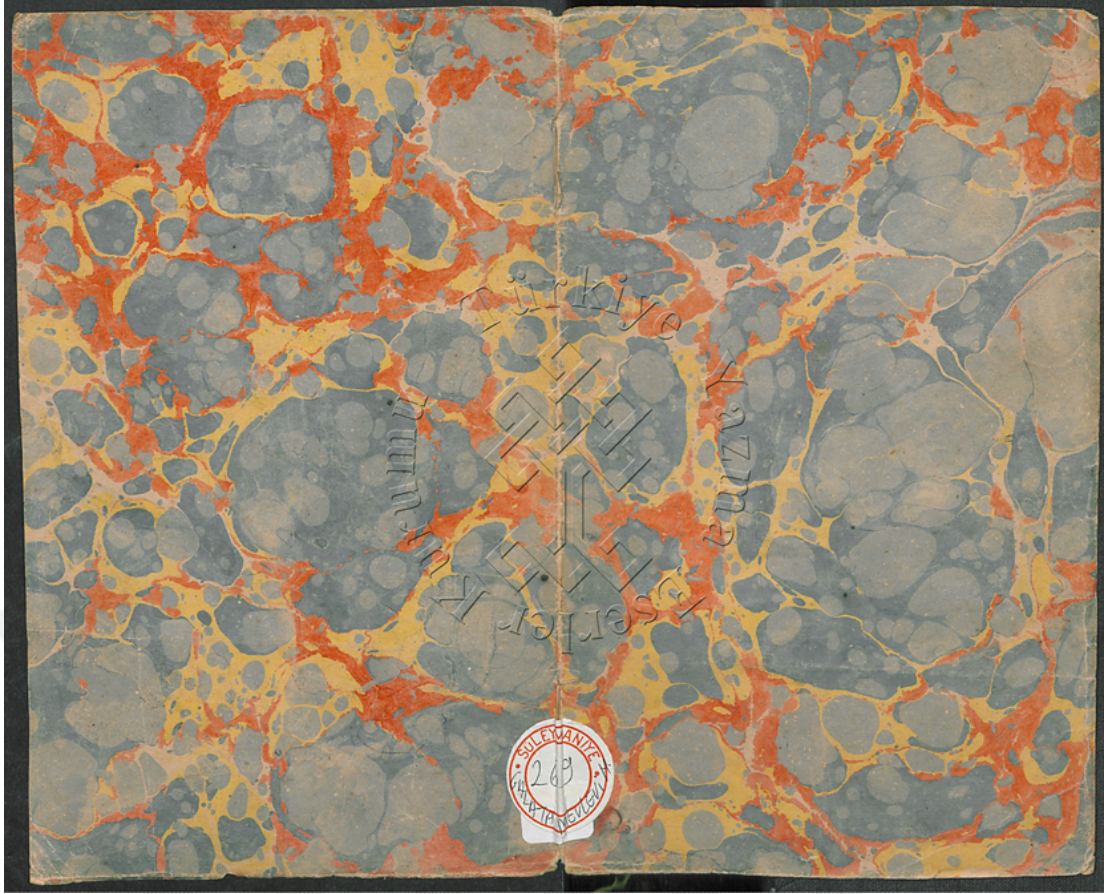
Müstensih:-

Ölçüleri:5 yk., 13st.; 210*128,168*87

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Arapça)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00269 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kitap battal ebru çeşidi ile kaplanmıştır. Kaplarda siyah renk cilt bezi kullanılarak çârgûşe cilt görünümü verilmiştir. Cilt bezi ile kaplanan kapakların üzerine ebru yapıştırılmıştır. Ebrusu; sarı, kırmızı, lahor ve lahor rengin daha açık tonu kullanılarak yapılmıştır. Kitap içinde 1311 tarihli mühür mevcuttur. Formalar bütünlüğünü korumaktadır. Kitap kabı ve sayfaların görünüşü iyi durumdadır.

Kullanılan ebru çeşidi incelemiş olduğumuz koleksiyonun 00268 envanter numaralı eser ile benzerlik göstermektedir.

Resim 27: 00269 nolu yazma eser ebru cilt

Katalog No:28

Envanter No:00283

Eserin Adı: Silsiletü'n Nûri's - Sünbülî

Müellifi: -

Tarih: 1343

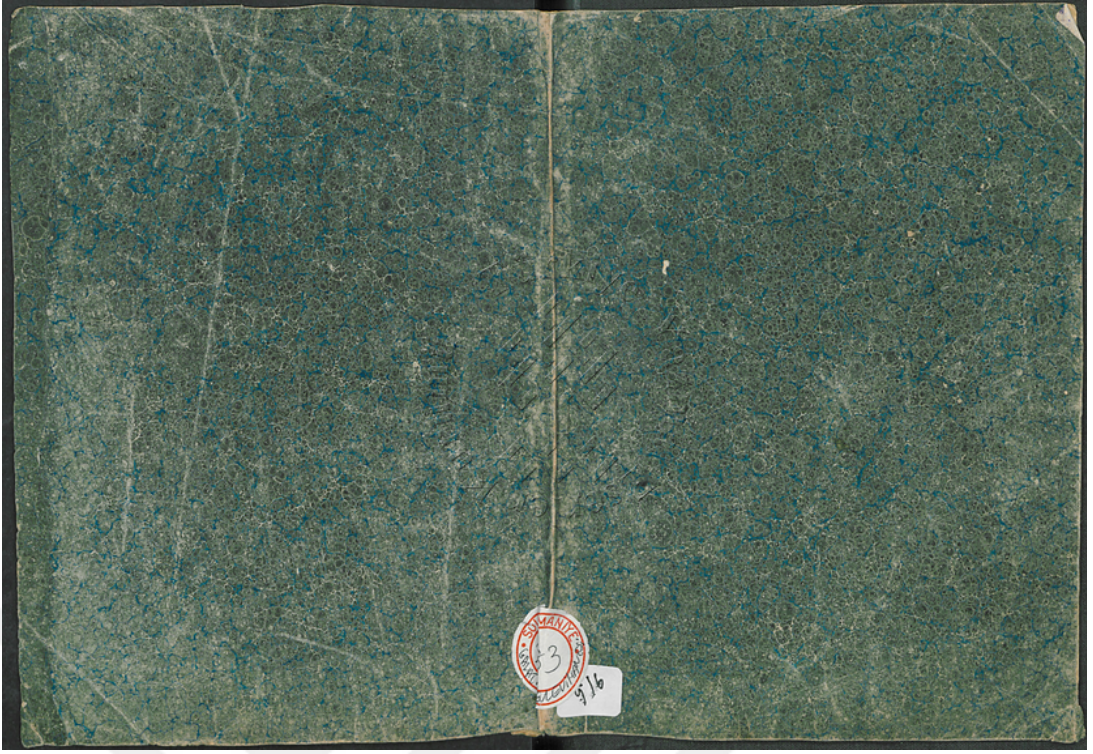
Hattatı: -

Müstensih:-

Ölçüleri:5 yk., 13st.; 210*128,168*87

Genel Özellikleri:(Kitap) (El Yazısı: Kâğıt) (Nesih: Türkçe)

Cildi: Galata Mevlevihânesi koleksiyonu 00283 nolu ebrulu ciltte çârgûşe cilt tekniği kaplanmıştır. Kaptaki kullanılan ebru çeşidinde serpme ebru görülmektedir. Lahor zemin üzerine siyah renk serpme yapılmıştır. Kitap kapları siyah cilt bezi ile kaplanmış olup üzerine ebru yapıştırılmıştır. Çârgûşe cilt görünümündedir. Kap içerisinde formalar bütünlüğünü korumaktadır. Kitap yüzeyinde yer yer yıpranma, içerisinde yırtık, su lekesi, mürekkep akması gibi çeşitli tahribatlar mevcuttur.

Resim 28: 00283 nolu yazma eser ebru cilt

4.UYGULAMALAR

4.1. Uygulama 1

Defter hazırlanırken kullanılacak olan kâğıtlar ölçülendirildikten sonra katlanılarak formalar haline getirilmiştir. Hazırlanmış olan formaların klasik üslupta dikişi yapılmıştır. Dikiş işleminin ardından sırt kısmı tülbent ile yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır. Hazır edilen battal ebrulu yan kâğıtlar yapıştırılmış, kuruma işleminden sonra her bir kenarın eşit olması için giotin ile kesimi gerçekleştirilmiştir.

İlk önce mukavemeti sağlamak için gizli kolon dikişi, ardından şiraze kolonu yapılmıştır. Şiraze kolunun üzerine bordo ve mavi renk ibrişim ip ile şirazesini örülmüş, kap için hazır hale getirilmiştir.

Kap ölçüleri, hazır edilen deftere uygun bir şekilde alınarak kullanılacak olan mukavvaların kesimi yapılmıştır. Sağ kap ölçüsü bir defa, sol kap ölçüsü iki defa alınarak klasik cilt kapağı uygulanmıştır. Mıklep için sol kap ölçüsü iki defa alınmıştır. Hazır edilen mukavvalara daha öncesinden yapmış olduğum hatip ebrusu yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır. Kuruyan kapaklar ağırlık altında bekletilip preslendikten sonra deri olacak kısımların ölçüleri alınır. Deri şeritler halinde kesilerek kaplamak için hazırlanır. Defterin ebatına göre dip ve sertap kısımlarına daha geniş parçalı deriler kesilir. İlk olarak uzun kenarlar yapıştırılır. Kısa kenarlar da yapıştırılıp kuruduktan sonra istanpada aynalama işlemi yapılır ve ağırlık altında bekletilir. Bu işlem sağ ve sol kapak için tekrarlanmıştır.

Miklebi hazır ederken defter ve kap ölçülendirmesi yapılarak üçgeni anımsatan bir form oluşturulur. Sağ ve sol kapakta kullanılan ebrunun takımından bir parça yapıştırılarak, deri ve aynalama işlemi mıklep için de kullanılmıştır. Mıklep sol kapakla birleşirken Sertab adı verilen kısım için ölçüler alınır ve mukavva hazırlanır. Mıklep kapakta bulunan defter kenarlarının aşınmaması için hazır edilen hareketli bir kısımdır. Dört bir kenarı deri ile kaplanmış kapakların içine hazırlanmış olduğumuz defter yapıştırılmıştır. Bu işlem yapılırken muhat payına dikkat edilmiştir.

Ebrusunda gri renk zemin üzerine 4 x 3 adet olmak üzere 12 hatip çiçeği bezenmiştir. Mavi, bordo tonlarındaki hatiplere, bordo renkli sahtiyan deri kullanılmıştır. 28 x 21 cm ebatlarında hazırlanan cildimiz şirazesinden yan kâğıdına kadar birbiri ile uyumlu renklerden oluşturulmuştur. Çarguşe cilt örneklerindedir.

Resim 29: Çârgûşe cildin şirazesı

Resim 30: Çârgûşe cild uygulama aşamaları

Resim 31: Çârgûşe cild uygulaması

4.2. Uygulama 2

Defter hazırlanırken kullanılacak olan kâğıtlar ölçülendirildikten sonra katlanılarak formalar haline getirilmiştir. Hazırlanmış olan formaların klasik üslupta dikişi yapılmıştır. Dikiş işleminin ardından sırt kısmı tülbent ile yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır.

Hazır edilen zemin ebrulu yan kâğıtlar yapıştırılmış, kuruma işleminden sonra her bir kenarın eşit olması için giotin ile kesimi gerçekleştirilmiştir.

İlk önce mukavemeti sağlamak için gizli kolon dikişi, ardından şiraze kolonu yapılmıştır. Şiraze kolonunun üzerine mavi tonlarında iki renk ibrişim ip ile şirazesini örülmüş, kap için hazır hale getirilmiştir.

Kap ölçüleri 14.5 x 20 cm ebatlarında hazır edilen deftere, kullanılacak olan mukavvaların kesimi yapılmıştır. Kapaklara kullanılacak olan mavi tonlardaki battal ebrumuz yapıştırılır.

Deriler şerit halinde kesilerek çarkuşe cilt yapmaya hazır hale getirilir. Dört bir tarafından bordo renk sahtiyan deri ile kaplanan defter ağırlık altına preslenmeye bırakılmıştır.

Kapaklar defterin sırt kısmına yapıştırılarak hazır hale getirilir. Tüm işlemler bittikten sonra altın boya ile cetvelleri çekilerek süslemesi yapılmıştır.

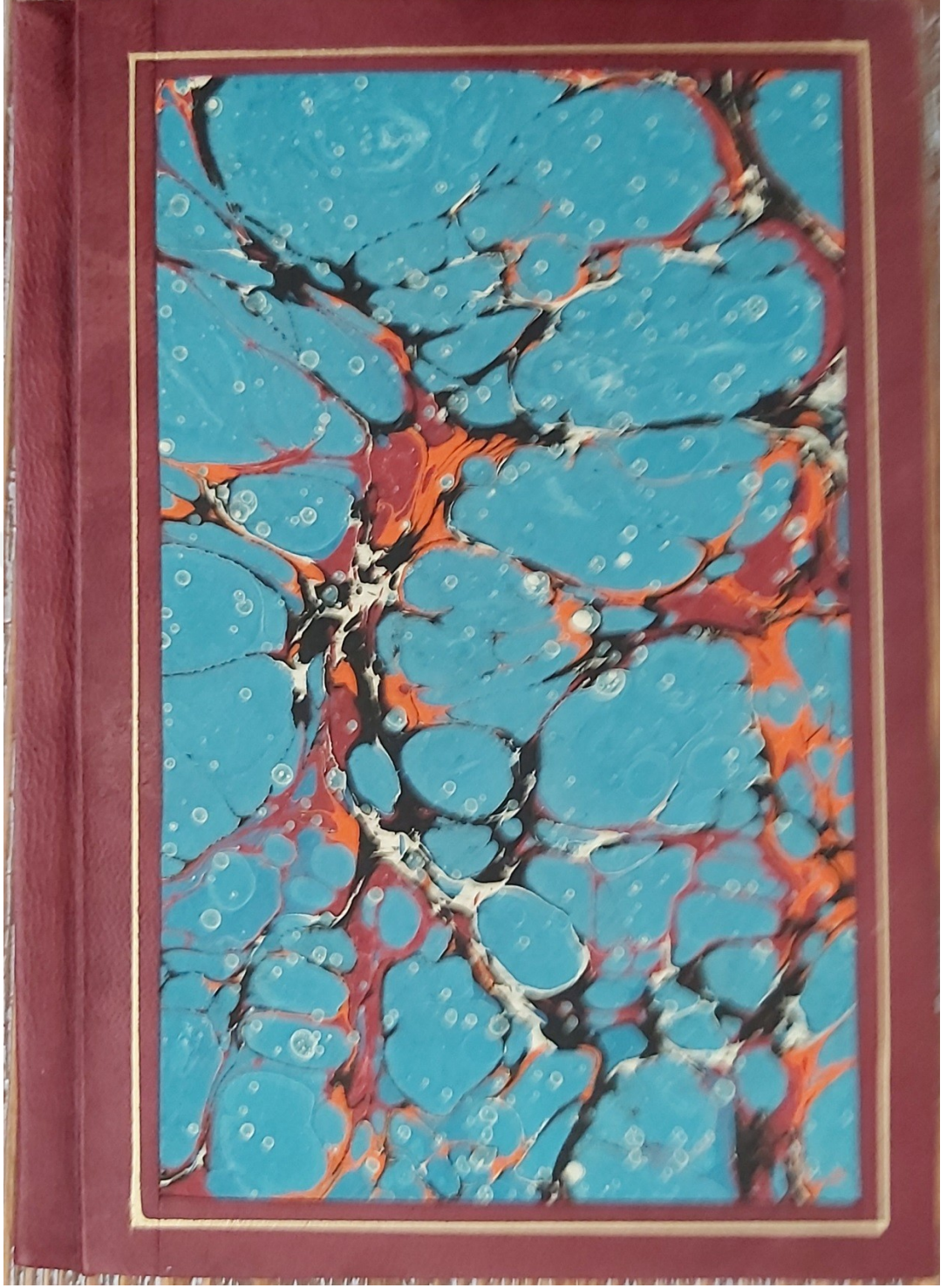
Bu cildimizin uygulamasında mıklep kullanılmamıştır. İncelemiş olduğumuz koleksiyonda bu tarz çalışmalar olduğundan benzer çalışma niteliğinde yapılmıştır.

Resim 32: Cild uygulama aşamaları

Resim 33: Cild uygulama aşamaları

Resim 34: Cild uygulaması

4.3. Uygulama 3

Defter hazırlanırken kullanılacak olan kâğıtlar ölçülendirildikten sonra katlanılarak formalar haline getirilmiştir. Hazırlanmış olan formaların klasik üslupta dikişi yapılmıştır. Dikiş işleminin ardından sırt kısmı tülbent ile yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır.

Hazır edilen şal ebrulu yan kâğıtlar yapıştırılmış, kuruma işleminden sonra her bir kenarın eşit olması için giotin ile kesimi gerçekleştirilmiştir. İlk önce mukavemeti sağlamak için gizli kolon dikişi, ardından şiraze kolonu yapılmıştır. Şiraze kolonunun üzerine turkuaz ve gümüş renk ibrişim ip ile şirazesini örülmüş, kap için hazır hale getirilmiştir.

Kap ölçüleri 23.7 x 16 cm ebatlarında hazır edilen deftere, kullanılacak olan mukavvaların kesimi yapılmıştır. Sağ kap ölçüsü bir defa, sol kap ölçüsü iki defa alınarak klasik cilt kapağı uygulanmıştır. Mıklep için sol kap ölçüsü iki defa alınmıştır.

Cildimizin uygulamasında kalıp kullanılacağı için kesilen mukavvalar ebadında sağ ve sol kapak için daha ince bir mukavva hazırlanmıştır. Hazırlanan ince mukavvaların ortası şemse kalıp şeklinde çizilerek, çivi ve çekiç yardımı ile oyulmuştur. Kalıbın deseni çıkan mukavvalar ile daha önce hazırladığımız diğer kapaklar tutkalanıp ağırlık altına kurumaya bırakılır.

Hazır edilen mukavvalara daha öncesinden yapmış olduğum battal ebrusu yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır. Kuruyan kapakların ortasına derileri hazır edilir, yapıştırılır ve ıstapada basılarak desenin deriye çıkması sağlanır.

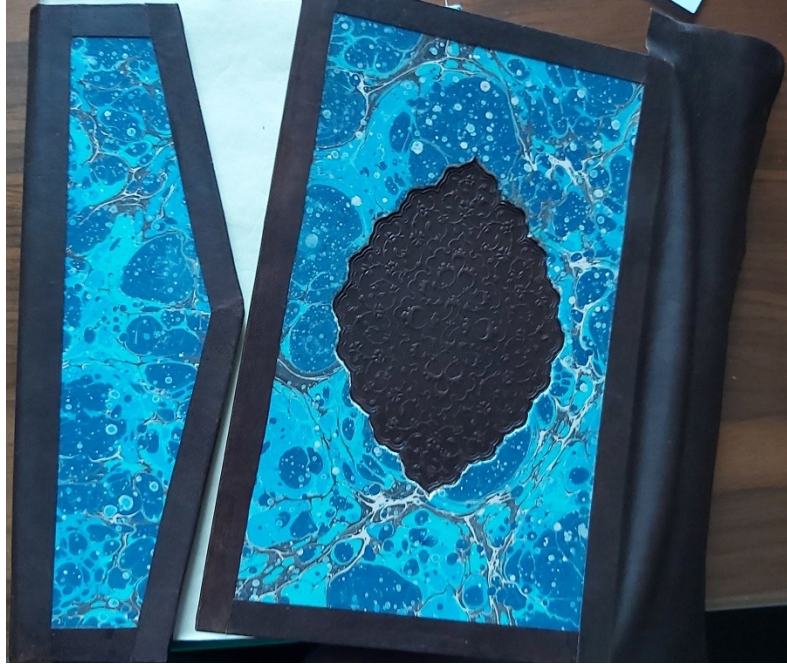
Kapaklar ağırlık altında bekletilip preslendikten sonra kap kenarında kullanılacak deri kısımların ölçüleri alınır. Deri şeritler halinde kesilerek kaplamak için hazırlanır. Defterin ebadına göre dip ve sertap kısımlarına daha geniş parçalı deriler kesilir. İlk olarak uzun kenarlar yapıştırılır, kısa kenarlar yapıştırılıp kuruduktan sonra ıstapada aynalama işlemi yapılır ve ağırlık altında bekletilir.

Bu işlem sağ ve sol kapak için tekrarlanmıştır. Mıklebi hazır ederken defter ve kap ölçülendirmesi yapılarak üçgeni anımsatan bir form oluşturulur. Sağ ve sol kapakta kullanılan ebrunun takımından bir parça yapıştırılarak, deri ve aynalama işlemi mıklep için de kullanılmıştır.

Mıklep sol kapakla birleşirken Sertab adı verilen kısım için ölçüler alınır ve mukavva hazırlanır. Dört bir kenarı deri ile kaplanmış kapakların içine hazırlanmış olduğumuz defter yapıştırılmıştır. Bu işlem yapılırken muhat payına dikkat edilmiştir. Mavi tonların hâkim olduğu bir battal ebru kullanılmış olup, kahverengi sahtiyan deri kullanılmıştır. Hazırlanan cildimiz şirazesinden yan kâğıdına kadar birbiri ile uyumlu renklerden oluşturulmuştur. Çârgûşe cilt teknikleri ile kalıp basılarak hazırlanan cildimizin şemse içinde altın ayırma uygulaması, altın ile süslemesi yapılmıştır.

Resim 35: Cild uygulama aşaması

Resim 36: Cild uygulama aşaması

Resim 37: Cild uygulama

4.4. Uygulama 4

Defter hazırlanırken kullanılacak olan kâğıtlar ölçülendirildikten sonra katlanılarak formalar haline getirilmiştir. Hazırlanmış olan formaların klasik üslupta dikişi yapılmıştır. Dikiş işleminin ardından sırt kısmı tülbent ile yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır.

Hazır edilen şal ebrulu yan kâğıtlar yapıştırılmış, kuruma işleminden sonra her bir kenarın eşit olması için giotin ile kesimi gerçekleştirilmiştir.

İlk önce mukavemeti sağlamak için gizli kolon dikişi, ardından şiraze kolonu yapılmıştır. Şiraze kolununun üzerine bordo ve krem renk ibrişim ip ile şirazesini örülmüş, kap için hazır hale getirilmiştir.

Kap ölçüleri 29 x 21 cm ebatlarında hazır edilen deftere, kullanılacak olan mukavvaların kesimi yapılmıştır. Sağ kap ölçüsü bir defa, sol kap ölçüsü iki defa alınarak klasik cilt kapağı uygulanmıştır. Mıklep için sol kap ölçüsü iki defa alınmıştır.

Hazır edilen mukavvalara daha öncesinden yapmış olduğum koltuk ebrusu yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır. Kapaklar ağırlık altında bekletilip preslendikten sonra kap kenarında kullanılacak deri kısımların ölçüleri alınır. Deri şeritler halinde kesilerek kaplamak için hazırlanır.

Defterin ebadına göre dip ve sertap kısımlarına daha geniş parçalı deriler kesilir. İlk olarak uzun kenarlar yapıştırılır, kısa kenarlar yapıştırılıp kuruduktan sonra istanpada aynalama işlemi yapılır ve ağırlık altında bekletilir.

Bu işlem sağ ve sol kapak için tekrarlanmıştır. Mıklebi hazır ederken defter ve kap ölçülendirmesi yapılarak üçgeni anımsatan bir form oluşturulur. Sağ ve sol kapakta kullanılan ebrunun takımından bir parça yapıştırılarak, deri ve aynalama işlemi mıklep için de kullanılmıştır. Mıklep sol kapakla birleşirken Sertab adı verilen kısım için ölçüler alınır ve mukavva hazırlanır. Dört bir kenarı deri ile kaplanmış kapakların içine hazırlanmış olduğumuz defter yapıştırılmıştır. Bu işlem yapılırken muhat payına dikkat edilmiştir.

Ebrusunda somon rengi zemin üzerine kırmızının tonları çok sayıda küçük laleler çalışılarak koltuk ebru yapılmıştır. Kenarlarında bordo rengi sahtiyani deri

kullanılmıştır. Yan kâğıdı olarak mor renginin hâkim olduğu battal ebru tercih edilmiştir.

Çârgûşe cilt teknikleri kullanılarak hazırlanan cildimizin altınla cetvel çekilerek, süslemesi yapılmıştır. İncelediğiniz koleksiyonda katalog no 14 00172 envanter numaralı dua kitabı kabında da koltuk ebrulu cilt örneğine rastlamaktayız.

Resim 38: Cild uygulama aşaması

Resim 39: Cild uygulama aşaması

4.5. Uygulama 5

Defter hazırlanırken kullanılacak olan kâğıtlar ölçülendirildikten sonra katlanılarak formalar haline getirilmiştir. Hazırlanmış olan formaların klasik üslupta dikişi yapılmıştır. Dikiş işleminin ardından sırt kısmı tülbent ile yapıştırılıp kurumaya bırakılmıştır. Hazır edilen battal ebrulu yan kâğıtlar yapıştırılmış, kuruma işleminden sonra her bir kenarın eşit olması için, giotin ile kesimi gerçekleştirilmiştir.

İlk önce mukavemeti sağlamak için gizli kolon dikişi, ardından şiraze kolonu yapılmıştır. Şiraze kolonunun üzerine mavi ve krem renk ibrişim ip ile şirazesini örülmüş, kap için hazır hale getirilmiştir.

Kap ölçüleri 33 x 22 cm ebatlarında hazır edilen deftere, kullanılacak olan mukavvaların kesimi yapılmıştır. Sağ kap ölçüsü bir defa, sol kap ölçüsü iki defa alınarak klasik cilt kapağı uygulanmıştır. Mıklep için sol kap ölçüsü iki defa alınmıştır.

Cildimizin uygulaması bir kaç aşamadan meydana getirilmiştir. Hazırlanan mukavvalara daha öncesinden yapılan çiçekli ebru çeşitlerinden sümbül ebrusu, sağ ve sol kapakların ortalarına gelecek şekilde yapıştırılır. Bir pres altında beklemeye alınır.

Cilt yapılırken kalıp basılacak gibi hazırlık yapılmıştır. Kesilen mukavvalar ebadında sağ ve sol kapak için daha ince bir mukavva hazırlanmıştır. Hazırlanan ince mukavvaların ortası sümbül ebrusunu şemse içine alacak biçimde çizilerek, çivi ve çekiç yardımı ile oyulmuştur.

Şemse formunu verdiğimiz mukavvalara battal ebrusu yapıştırılır. Kuruduktan sonra şemse kısmı kesilerek sümbül ebrusu yapıştırılan mukavvalar ile tutkallanıp birleştirilmiş ağırlık altına kurumaya bırakılmıştır.

Kapaklar ağırlık altında bekletilip preslendikten sonra üzerine gelecek ikinci bir şemse formu nefli ebru kâğıdına çizilerek kesilir. Kesilen bu ebrular sağ ve sol kapağın şemselerini ortaya alacak şekilde tasarlanarak yapıştırılmıştır. Kap kenarında kullanılacak deri kısımların ölçüleri alınır. Deri şeritler halinde kesilerek kaplamak için hazırlanır.

Defterin ebadına göre dip ve sertap kısımlarına daha geniş parçalı deriler kesilir. İlk olarak uzun kenarlar yapıştırılır, kısa kenarlar yapıştırılıp kuruduktan sonra ıstapada aynalama işlemi yapılır ve ağırlık altında bekletilir.

Bu işlem sağ ve sol kapak için tekrarlanmıştır. Mıklebi hazır ederken defter ve kap ölçülendirmesi yapılarak üçgeni anımsatan bir form oluşturulur. Mıklep için, sağ ve sol kapakta kullanılan ebrunun takımından bir parça yapıştırılarak, aynı şemse formunda tasarlanmış ebru ve derileri yapıştırılıp, aynalama işlemi yapılmıştır. Mıklep sol kapakla birleşirken Sertap adı verilen kısım için ölçüler alınır ve mukavva hazırlanır.

Dört bir kenarı deri ile kaplanmış kapakların içine hazırlanmış olduğumuz defter yapıştırılmıştır. Bu işlem yapılırken muhat payına dikkat edilmiştir.

Mavi tonların hâkim olduğu bir battal ebru, nefli ebru ve çiçekli ebru kullanılmış olup, siyah renk sahtiyan deri kullanılmıştır. Hazırlanan cildimiz şirazesinden yan kâğıdına kadar birbiri ile uyumlu renklerden oluşturulmuştur. Çarguşe cilt teknikleri ile hazırlanan cildimizin altın ile cetvel çekilerek süslemesi yapılmıştır.

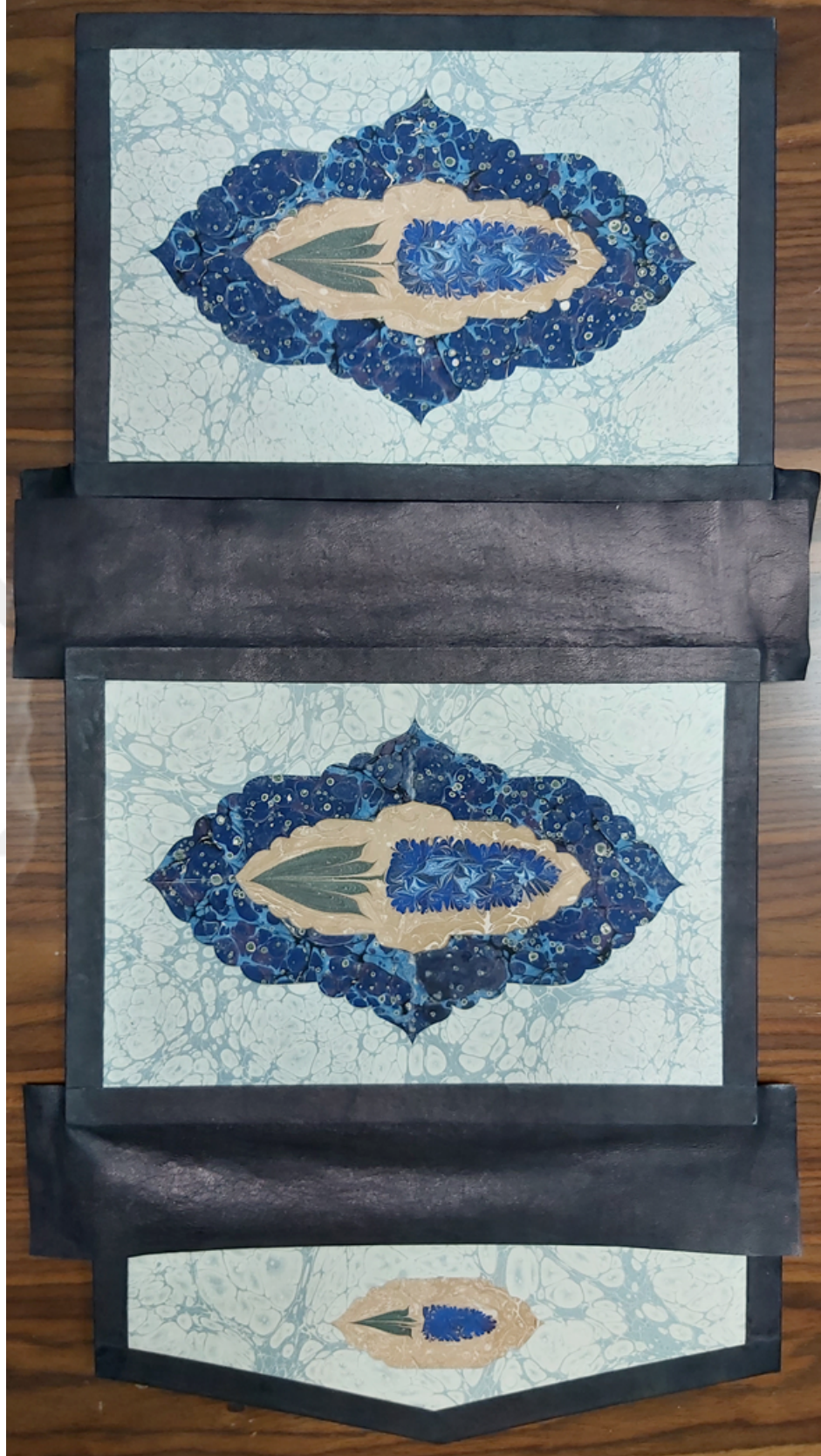
Resim 40: Cild uygulama aşaması

Resim 41: Cild uygulama aşaması

Resim 42: Cild uygulama aşaması

Resim 43: Cild uygulaması

4.6. Uygulama 6

55 x 37 cm ebatlarında mukavva kesilerek hazırlanır. Mukavvanın bir yüzeyine kenarlarından 5 cm kalacak şekilde deri kesilir. Kahverengi sahtiyan deri kullanılmıştır. Deri mukavvaya yapıştırılıp preslenir. Derinin kenarlarında kalan boş kısımlara zemin ebrusu ile kaplanır. Payı geniş tutulan zemin ebrusu mukavvanın arka yüzeyinde de 5 cm olacak şekilde yapıştırılır. Arka yüzeyinin orta kısmına battal ebru yapıştırılır. Preslenip aynalama işlemi yapılan yazı altlığının kuruma işlemi tamam olduktan sonra her iki yüzüne altın cetvel ile süslemeleri yapılmıştır.

Resim 44: Yazı altlığı uygulama

4.7. Uygulama 7

Bu uygulamamızda çiçekli ebru ve hat yazılı olan bir levhanın kenarına cilt teknikleri kullanılarak çerçeve yapılmıştır. 44 x 44 cm ebatlarında olan panomuzun ortası açık kalacak şekilde çerçeve kısmı mukavva ile kesilir. Kesilen mukavvaların üzerine aynı ölçüde ince bir mukavva daha hazırlanmıştır. Hazırlanan ince mukavva cilt kalıplarının şeklinde çizilerek, çivi ve çekiç yardımıyla oyulur. Oyulan mukavva ve altına hazırlanmış daha kalın olan bir mukavva birbirine yapıştırılarak ağırlık altına bekletilir.

Kuruyan çerçevenin üzerine bordo renk sahtiyan deri yapıştırılır. Yapıştırılan derilerin üzerine istanpada kalıp basılarak desen deriye aktarılmıştır. Bu işlem dörtkenar için tekrarlanır. Kalıp basma işleminin ardından çerçevenin arkası kenarlardan taşan deri ile kaplanarak kurumaya bırakılır. Kuruyan deri çerçeve ebru panonun üzerine tutkal ile yapıştırılarak hazır hale getirilmiştir. Klasik cilt üslubu ile hazırlanan çerçevemiz ebru sanatı ile birleşerek modern bir yorum olarak tasarlanmıştır.

Resim 45: Levhanın kenar cildi

DEĞERLENDİRME - SONUÇ

Ebru gerek renklerin cazibesi gerekse estetik görünümü ile hem göze hem de gönle hitap eden gelenekli sanatlarımızdan bir tanesidir. Geçmişten günümüzde usta çırak ilişkisi ile gelen, o terbiyeyi alarak yetişmiş ve bu yolda ilerleyen sanatkârlar yardımıyla gelecek nesillere daha güzel sonuçlar bırakacaktır.

Ebrunun son zamanlarda cilt sanatında sık kullanılması oldukça revaçta olup bu sahada yapılacak çalışmalara daha fazla yer açılmalı, olanak sağlanmalıdır.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu'nda risaleler ile birlikte 311 adet eser bulunmaktadır. 2006 yılında Süleymaniye Kütüphanesine getirilen kitaplardan 268 adeti yazma eser, 16 adet matbuu eserdir. Daha sonra ki yıllarda yapılan incelemelerde ise rakam 285 yazma, 26 adet matbuu eser olduğu kayıtlara geçmiştir. Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu'nda ebruya cilt haricinde Mustafa DÜZGÜNMAN gibi önemli isimlerin koleksiyonlarından oluşan ebruların sergilendiği de bilinmektedir.

285 yazma eserden incelediğimiz 28 adet ebru kaplı ciltlerde genel olarak kullanılan ebru çeşitleri, battal ebru, nefli ebru, serpme ebru, bülbülyuvası, şal ebrusu, taraklı ebru, hatip ebrusu, gelgit ebru, kumlu ebru ve koltuk ebrusudur.

Koleksiyonlarda ki ciltlerde 9 adet battal ebru, 3 adet hatip ebrusu, 1 bülbül yuvası, 1 şal ebrusu, 3 adet Avrupai tarzda hazırlanmış baskı kâğıtlar ve ayrıca 1 adet yine aynı tarzda yan kâğıdı, 1 adet nefli ebru, 2 adet serpme ebru, 3 adet taraklı ebru, 1 adet kumlu ebru, 1 adet koltuk ebrusu son olarak ise 3 adet gelgit ebrusu bulunmaktadır.

Taraklı ebrular, taraklı şal halinde yapılmış olup her iki ebru çeşidine örnek sayılabilir. Kumlu ebrular ise bir adedin dışında kalan bazı hatip ve battal ebrulu cilt örneklerinde de boyaların kumlandığı gözlemlenmiştir.

Ebru çeşitlerinde kullanılan renkler genellikle birbirini tekrar etmiştir. Aşkı kırmızısı, lahor, sarı, mavi, siyah, kırmızı, yeşil ve fuşya rengi boyalar kullanılarak hazırlanan ebru çeşitleri incelediğimiz kaplarda karşımıza çıkmaktadır.

Kaplarda bulunan üç eser klasik ebru sanatında kullanılan teknikten uzak olmakla birlikte kötü diyebileceğimiz örneklerdendir. Bu üç örnek için Avrupai kâğıt

boyama teknikleri ile hazırlanmış ya da matbuu baskı olarak yapılmış denilebilir. Bu ebrulardan ikisi cilt kapağında çârgûşe olarak diğerini ise kap içinde yan kâğıdı olarak görmekteyiz.

Genel olarak eserler kadim ebru niteliğini taşımaktadır.

Koleksiyonda ki bazı ciltlerin kaplarında sadece dip kısımlarda deriye rastlanır. Kitap kapları çeşitli tahribatlara uğradığı için zaman içerisinde zarar görmüştür. İncelenen eserlerin dış kapaklarında kabı korumak maksadıyla da ebru kâğıdının kaplanmış olduğu gözlemlenmiştir.

İncelemiş olduğumuz koleksiyonda toplamda on adet çârgûşe cilt bulunmaktadır. Bu çârgûşe ciltlerin içinde bulunan örneklerden bir tanesi Avrupai tarzda hazırlanmış olan mermer görünümünü anımsatan ebru kâğıdı kullanılarak yapılmıştır.

Kültürel mirasımız olan bu eserleri incelerken, ebrularını aynı canlılığı ile günümüze aktarmak ve minimum tahribat için saklanma koşulları, korunması ve restorasyonu üzerine daha fazla ehemmiyet verilmesi kanaatindeyim.

Geçmiş ve günümüzden örnekler sentezleyerek hazırladığım uygulamalarla ebru ve cilt sahasına yeni örnekler bırakılmıştır. Nice güzel örnekler için bu tür çalışmalara daha fazla yer verilmesini temenni ediyorum.

Yapmış olduğumuz uygulamaların üç tanesi koleksiyonda yer alan koltuk ebrusu, battal ebru ve hatip ebru çeşitlerinden esinlenerek tasarlanmıştır. Diğer dört adet uygulamalarda ise ebrunun cilt ile çeşitli alanlarda kullanımı göz önünde bulundurulmuştur. Cilt ve ebru sanatının kitap kabı haricinde yazı altlığı ve çerçeve gibi örnekler ile de günümüze uygun tasarımlar yapılabileceği gösterilmiştir. Bu örnekler çeşitlendirilerek çoğaltılabilir. Kalıp basılarak hazırlanan ciltlerimiz de yine ebru kullanılarak zenginleştirilmiştir. Tamamı üç farklı ebru çeşidi ile kaplanmış olan çârgûşe cilt örneği de sergilenmektedir.

KAYNAKÇA

Ahmet Saim ARITAN, “Ciltçilik”, İslam Ansiklopedisi C.7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1953

Ahmet Saim ARITAN “Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu Ve Selçuklu Üslubu Taşıyan Cilt Kapakları”, Doktora tezi, Konya 1992

Ahmet Saim ARITAN, Türk Ebru Sanatı Ve Bugünkü Durumu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya 2002

Hasan ÖZÖNDER, “Ebru” Ansiklopedik Bhat Ve Tezhip Sanatları Deyimleri Terimleri Sözlüğü, Konya 2003

Gülbün MESARA, Türk Sanatında İnce Kâğıt Oymacılığı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991

Mehmet ÖNDER, Hacı Bektaş Dergâhı Nasıl Açıldı? Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi Sayı 1, 1994

Mine ESİNER ÖZEN, “Klasik Cilt Sanatımızdan Bazı Örnekler”, Antika, S.25,1987

Mine ESİNER ÖZEN, Türk Cilt Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998

M. Uğur DERMAN, Türk Sanatında Ebru, İstanbul 1977

M. Uğur DERMAN “Ebru” TDV İslam Ansiklopedisi C.10, İstanbul,1994

Oktay ASLANAPA, Osmanlı Devri Cilt Sanatı, Türkiyemiz, Akbank Kültür Ve Sanat Yayınları 1982 S.38

Rıfki Melûl MERİÇ, Türk Cilt Sanatı Tarihi Araştırmaları, Vesikalar 1, Ankara, 1954

Rıza KURTULUŞ, İslam Ansiklopedisi, “Mülemma” maddesi, T.D.V. yayınları, İstanbul 2006

Yavuz ÖZDEMİR, Galata Mevlevihanesi Müzesi, Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu,1. Baskı 2018, İstanbul

Yıldıray ÖZBEK, Raşit Efendi Kütüphanesindeki Kitap Kapakları, Erciyes Üniversitesi Yayınları Kayseri 2005

Zeren TANINDI, “İslam’da Kitap Kapakları ve Ustaları”, Yeni Boyut S.23,1984

Zeren TANINDI, Osmanlı Döneminin Görkemli Giysileri, P Dünya Sanatı Dergileri (Kitap Ve Sanat) S.35, güz 2004

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Kastamonu'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul da tamamladıktan sonra 2011-2012 yılları Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Tezhip Ana Sanatdalı'ndan mezun oldu. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi'nde Ahmet Sacit Açıkgozoğlu'ndan almaya başladığı ebru derslerini, Sümbül Efendi Ebrihanesi'nde devam ettirdi.2015 yılında hocası tarafından ebru icazeti verilmiş olup hocasının yanında yurt içi ve yurt dışı çeşitli sergi, sempozyum, workshop ve çalıştaylara katılmıştır.

2013-2014 yılları arasında İstanbul il müftülüğü şerri siciller arşivi restorasyon biriminde kitap restoretörü olarak görev almıştır.

2015-2018 yılları arasında İsmek hayat boyu eğitim merkezlerinde ve birçok kurumda ebru dersi vermiştir.

Halen Konya İrfan Medeniyeti Eğitim Araştırma ve Kültür Merkezinde ebru dersi vermektedir.

Geleneksel branşlara dair yapılan yarışmalardan dereceleri vardır. 2015 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Cilt Ana Sanat Dalı'nda başladığı yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.